T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI
(SİNOLOJİ) ANABİLİM DALI

Çin Halk Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Devlet Politikalarının Kadının İş Hayatına Etkilerinin Karşılaştırılması

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep HARPUTLU

Ankara-2010

ÖNSÖZ

Geleneksel Çin toplumu ataerkil bir yapıya sahiptir. Ancak Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kuruluşundan bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği adına devletin uyguladığı politikalar kadının bugün pek çok yasal hak elde etmesini ve iş hayatına atılmasını kolaylaştırmıştır. 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde de cinsiyet eşitliği bakımından geri planda kalan Türk kadınının erkekle her alanda aynı saflarda bulunması için çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada, Çin ve Türkiye'nin ulusal politikalarının çalışan kadının iş hayatına etkileri, kadının geleneksel toplumdaki yeri ve geçirdiği değişimler ele alınarak incelenmiştir.

Bu çalışmada geleneksel Çin ve Türk toplumlarında kadının rolü ve bugüne kadar geçirdiği değişimler belirli dönüm noktalarına vurgu yapılarak ve örneklenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda kadının statüsünü doğrudan etkileyen düşünce akımları, inanç ve tarihsel olayların kadına etkisine değinilmiştir. Günümüzde ise çalışan kadına yönelik çıkarılan yasalar, yapılan düzenlemeler ve alınan önlemler ile bunların kadına etkisi değerlendirilmiştir. Kaynak olarak iki ülkenin resmi belgeleri, ilgili resmi kuruluş ve organizasyonlarının web siteleri, 1980 sonrası dönemi kapsayan istatistiksel veriler ile çeşitli kitap ve makalelerden yararlanılmıştır.

Öncelikle, 1949 yılından önceki ataerkil Çin toplumunda kadının statüsü ele alınmıştır. Daha sonra, Çin'in kuruluşundan 1980'li yıllara kadar devlet desteği ile kadının geçirdiği köklü değişime değinilmiştir. Bu dönemden sonra ekonomik reform ve dışa açılımla yeni bir döneme giren Çin'de günümüze kadar çalışan kadının ne derece ve nasıl etkilendiği devlet politikaları ve sonuçlarına bakılarak incelenmiştir.

Türk kadını ise İslamiyet öncesi, sonrası ve Cumhuriyet dönemlerine vurgu yapılarak statüsündeki değişimler ele alınmıştır. Yine 1980'lerden sonra Türkiye'nin ekonomi politikasının değişmesi ile kadının iş hayatına etkileri ulusal politikalar ve sonuçları açısından incelenmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti'nde ulusal politikaların kadının iş hayatını ne derece etkilendiği ve karşılaştığı sorunlar ise karşılaştırma yapılarak ele alınmıştır.

Tez konusunun seçiminde, geliştirilmesinde ve konunun işlenmesinde yol göstereren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Bülent Okay'a teşekkür ederim.

Zeynep Harputlu

KISALTMALAR

ACWF: Tüm Çin Kadınları Federasyonu (All-China's Women Federation)

BM: Birleşmiş Milletler

CEDAW: Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women)

Ç.H.C.: Çin Halk Cumhuriyeti

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde)

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labor Organization)

İŞGEM: İş Geliştirme Merkezi

İŞ-KUR: İş ve İşçi Bulma Kurumu

PDCW: Çinli Kadınların İlerlemesi Programı (Program for the Development of Chinese Women)

P.R.C.: Çin Halk Cumhuriyeti (People's Republic of China)

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....ii

KISALTMALAR.....iv

İÇİNDEKİLER.....v

GİRİŞ.....vii

I. ÇİN'DE KADIN

1.1. Geleneksel Çin Toplumunda Kadın.....1

1.2. 1949'dan Sonra Çin Kadını 12

1.3. 1980'den Günümüze Çin Halk Cumhuriyeti'nde Kadına Yönelik Devlet Politikaları ve Kadının İş Hayatı.....15

1.3.1. Kadın ile ilgili Yasa ve Düzenlemeler.....20

1.3.2. İlgili Kurumlar ve Alınan İdari Tedbirler.....24

1.3.3. Politikaların Kadının İş Hayatına Yansıması.....28

II. TÜRKİYE'DE KADIN

2.1. Geleneksel Türk Toplumunda Kadın.....37

2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını.....43

2.3. 1980 Sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nde Kadına Yönelik Devlet Politikaları ve Kadının İş Hayatı.....48

2.3.1. Kadın ile ilgili Yasa ve Düzenlemeler.....49

2.3.2. Kurumlar ve Alınan İdari Tedbirler.....54

2.3.3. Politikaların Kadının İş Hayatına Yansıması.....59

III. DEĞERLENDİRME

3.1. Çin ve Türkiye'de Devlet Politikalarının Kadının İş Hayatına Etkileri.....65

SONUÇ.....73

ÖZET.....81

İNGİLİZCE ÖZET.....83

KAYNAKÇA.....85

EKLER.....96

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana kadın ve erkek hep birarada bulunmuş, aynı hayatı paylaşmıştır. İlkel toplumlarda insanlar doğaya bir şey katmadan ve emek üretmeden hazır ürünleri toplayarak yaşamını sürdürmüştür. Bu döneme "toplayıcılık dönemi" de denmektedir. Böyle bir ortamda insanlar arasında üstünlük mücadelesinin olmaması doğaldır. Beslenme ve barınma gibi temel gereksinimlerin yanında soyun devamlılığı da önemlidir. Kadın ise çocuğu dünyaya getiren birey olarak o ortamda tek üretici veya yaratıcı konumunda görüldüğünden değerlidir. Çok tanrılı dönemlerde kadın tanrıların ön planda olması, yaratılış konusunda ele alınması da bunun bir göstergesidir. İnsanlık tarihinin günümüzden farklı olarak anasoylu olması, doğan çocukların anne tarafında kalması ve erkeğin baba olarak klanın bir parçası olarak görülmemesi bu durumun sonuçlarındandır. Aile kavramının değil de kan bağı ile bağlılığın önemsendiği topluluklar halinde yaşayan insanoğlu doğadaki hazır ürünlerin tükenmeye başlaması ile farklı bir yaşam tarzına adım atmıştır (Kızılkaya, 2004, s.8-9).

Zamanla doğa ve yaşam koşullarının değişmesi iki cinsiyet arasındaki ilişkilerin de başkalaşmasına neden olmuştur. Doğanın yeniden üretilmesi için insan emeğine ihtiyaç duyulması toplumsallaşan bir yapı ortaya çıkarmıştır. İş bölümü gerekliliği ve bunun bir sonucu olan özel mülkiyet ise insanlık tarihindeki büyük kırılmanın temel noktası olarak görülmektedir. İş bölümünde eşitlik söz konusu olamayacağından güç ve kuvvet isteyen avcılık işini erkekler üstlenmiş ve "erkeğin egemenliğine dayanan,

kadının özgürlüğünün yok edildiği ataerkil dünya düzeninin" temelleri atılmıştır[1] (Kızılkaya, 2004, s.8-9).

Kadının ikincil konuma itildiği toplumsal düzen dünyanın hemen her yerinde yaşayan kadınları etkilemiştir. Kadın üzerindeki hakimiyet ve sömürü günümüze kadar çeşitli şekillerde sürdürülmekte olup, dünya genelinde kamusal alanda kadın katılımının çok düşük olması bu durumun bir örneğidir. Toplumsal düzeni idare eden ve devletler kuran erkeklerin kadın adına yaptıkları da bir erkek egemen anlayışın ürünüdür. Bu nedenle, her ne kadar bazı sorunlar çözümlenmeye çalışılsa da ortaya yeni problemler çıkmakta ve kadın yine ikincil planda kalmaktadır (Kızılkaya, 2004, s.8).

Bununla birlikte, bugün dünyadaki gelişmelere bağlı olarak pek çok ülke kadın hakları ile yakından ilgilenmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra kabul edilen BM İnsan Hakları Bildirgesi cinsiyet ayrımı yapmadığından, kadının özgürleşmesi için uluslararası bir kılavuz olarak da ele alınabilir.[2] 1981'de ise Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) kadın hakları ve özgürlüğüne

[1] İlkel toplum yapılanmasının temel üç evresi: Toplayıcılık Evresi, Avcılık Evresi ve Tarım Evresidir.

[2] İnsan Hakları Evrensel Bildirisi BM İnsan Hakları Komisyonu'nun 10 Aralık 1948'de Paris'te yapılan oturumunda kabul edilen 30 maddelik bildiridir. Bu bildiriyle, yalnızca demokratik anayasalarla tanınan temel medeni ve siyasi haklar değil, ekonomik, toplumsal, kültürel haklar da genel tanımlarla belirli hale gelmiştir. Sosyal güvenlik, çalışma, eğitim, toplumun kültürel yaşamına katılma haklarıyla bilimsel ilerlemenin ürünlerinden yararlanma hakkı bildiriyle getirilen yeniliklerdendir.

uluslararası bir standart getirmiştir (Zhou, 2003, s.70).[3] Bu nedenle insan haklarının son derece sık dile getirildiği günümüzde bir insan olarak kadının haklarını hiçe saymak mümkün görünmemektedir. Kadın sorunu artık evrensel bir sorun olarak ele alındığından pek çok devletin bu konuda çalışmalar yaptığı ve dünya üzerindeki kadınların erkeklerle aynı haklardan yararlanmasını sağlamaya çalıştığı görülmektedir.

Gerek Çin gerekse Türkiye kuruluşlarından bu yana kadın sorununu göz ardı etmemiş, daha çok devlet desteği ve yasalar yoluyla kadının ikincil konumundan kurtulmasına yardımcı olmaya çalışmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kurulması Çinli kadınlar için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kadın daha önce sahip olmadığı hakları elde ederek çok büyük bir değişim geçirmiştir. Kadınların boşanma hakkı elde etmesi, mirası erkekle paylaşması, seçimlere katılabilmesi ve iş hayatında annelik izni gibi haklar elde etmesi son derece önemli gelişmelerdir. Kadının köklü bir ataerkil yapıya sahip toplumda evden çıkarak üretime doğrudan katılması, devlet tarafından desteklenmesi ve ayak bağlama gibi feodal geleneklerin yasaklanması bu dönemin çarpıcı özelliklerindendir. 1979 yılına kadar kadın istihdamı artmış, yönetim ve bir çok alanda kadının da yer alması için çalışmalar yapılmıştır. 1980'lerden itibaren Çin'in korumacı devlet politkasından uzaklaşıp ekonomide reform yapması ve dış dünyaya açılması da kadınları etkileyen bir noktadır. Özel firmaların artması, rekabet

[3]CEDAW, kadın haklarının uluslararası hukuk çerçevesinde ele alındığı ve hükümetleri bağlayıcı bir niteliği olan bir evrensel sözleşmedir. 1981 yılında yürürlülüğe girmiştir. Türkiye CEDAW Sözleşmesi'ni 1985 yılında onaylamıştır. CEDAW Sözleşmesi halihazırda 170 ülke tarafından imzalanarak kabul edilmiştir.

ortamının oluşması ile eğitim önem kazanmış, kadınlar hem yeni fırsatlar elde etmiş hem de bu ortama hazırlıklı olmadıklarından çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır (Xie, 1994). Bu nedenle günümüze kadar süren bu süreçte hızla yükselen ekonomisi ve hayat standardı ile Çin çalışan kadınlara hem pek çok fırsat sunmakta hem de ortaya çıkan yeni problemleri çözmeye çalışmaktadır.

Türkiye'de ise İslamiyetten sonra diğer devlet ve kültürlerin de etkisiyle geri plana itilen kadın yeni demokratik devletin 1923'te kuruluşu ile önemli bir değişim geçirmiştir. Savaşlardan sonra son derece zayıf düşmüş ülkenin kalkınması için çabalar sürdürülürken kadının hayatın her alanında söz sahibi olabilmesi için de önemli adımlar atılmıştır. Bu adımların atılmasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün rolü çok büyüktür. Kadınların sosyal, politik ve ekonomik alanlarda yer alabilmesi için hem gerekli yasal düzenlemeleri yapılmasını sağlamış hem de bunun mümkün olabileceğini örnek kadınlarla göstermiştir. Medeni Kanun (1926) , Seçim Kanunu (1933) gibi yasalarla kadının hakları güvence altına alınmıştır. Türkiye'de kadının elde ettiği seçme ve seçilme gibi haklar dünyanın pek çok ülkesinden önce verilmiştir.[4] Bu ne kadar büyük ve önemli bir değişimin yer aldığının göstergesidir. Bu dönemde başlatılan çalışmalar 1980'lere kadar ataerkil anlayışın değişmesi ve kadının üretime katılması açısından önem taşımaktadır. Türkiye'nin de dışa dönük bir ekonomik reform anlayışını benimsemesi, ülkenin hızla gelişmesine ve kadının çalışma hayatında

[4] Türkiye pek çok ülkeden önce kadınlara oy kullanma ve seçilme hakkı tanımıştır. Örneğin Fransa ve İtalya'da 1945, Belçika'da 1948, Çin'de 1953 ve İsviçre'de 1970'te kadınlara seçimlerde seçilme hakkı verilmiştir. (Armağan, 2006, s.36)

yepyeni zorluklarla karşılaşmasına neden olmuştur. Eğitimin oldukça önem kazanması, yeni istihdam alanlarının yaratılmaması, ataerkil düşünce yapısının değişmemesi, köyden kente göç, kadının ev ve bakım sorumluluklarının da olması gibi nedenlerle kadın istihdamı son 20 yıldır sürekli bir düşüş göstermektedir. Kadına 1980'den sonra verilen pek çok hak ve yasal düzenlemeler iş hayatında daha çok yer almasını henüz sağlayamamaktadır (Tokgöz, 2004).

Bu çalışmada yukarıda kısaca özetlendiği şekilde, devlet politikalarının Çin ve Türkiye'de kadının iş hayatına etkileri olabildiğince açıklanmaya çalışılmıştır. Kadın için önemli dönüm noktalarına vurgu yapılarak geçmişten günümüze geçirdiği değişim göz önüne serilmeye çalışılmıştır. Ulusal politikaların etkileri incelenirken sayısal verilerden ve çeşitli konularda yapılan anket ve araştırmalardan yararlanılmıştır. Çin ve Türk kadını ile ilgili yayınlanmış belgeler, ulusal programlar, dergi, makale ve kitaplardan yararlanılmıştır. Çince imler ise Pin Yin sistemi kullanılarak belirtilmiştir.[5]

[5]Yani her biri ayrı bir ideogram olan Çince karakterlerin Latin alfabesi olarak yazılıp okunabilmesini sağlarlar. Bu sistem 1979 yılından itibaren Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti tarafından resmen benimsenmiştir

I. ÇİN'DE KADIN

1.1. Geleneksel Çin Toplumunda Kadın

Binlerce yıl aynı topraklarda hüküm sürmüş bir toplum olarak Çin, köklü bir geçmişe ve geleneklere sahiptir. Bu gelenekler hem kadını hem erkeği yaşamın her alanında etkilemiş, bazı yönleriyle bugüne kadar varlığını sürdürmüştür. Bugün Çin'de çalışan kadının durumunu anlayabilmek ve geçirdiği değişimi net olarak görebilmek için ise onun binlerce yıllık geçmişine bakmak gerekir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle geleneksel Çin toplumunda kadının yeri ve görevleri ele alınacaktır.

Eski Çin tarihine bakıldığında, kainatın yaratılışında mitolojinin de kadın ve erkeğe roller verdiği görülür. Nitekim, Çin'in yaratılış mitolojilerinin birinde evrenin yaratılışında dişi ve erkek Tanrılar olan Nuwo ve Pangu'dan bahsedilir. Buna göre, göğü yerden ayıran Pangu ölür ve bedeni yeryüzünde ırmaklara ve dağlara dönüşür. Dişi Tanrı Nuwo ise insanı balçıktan yaratır ve diğer tanrılar da insana bacak, kol ve kulaklarını eklemesine yardım ederler. Bir başka efsanede ise gökyüzünün bir köşesi yıkılmak üzereyken Nuwo'nun o kısmı renkli kayalarla onardığı anlatılır (Tao, Zheng ve Mow, 2004, s.xxi).

Bu efsanelerden de anlaşıldığı üzere, dişi ve erkek tanrılar arasında eşitlik söz konusuydu. Dişi tanrının insanı yaratma gibi önemli bir misyonu vardı. Dahası, felaketleri önlemede de yine dişi tanrı ön plandaydaydı. Yani, yıkıcı değil yapıcı bir etkisi vardı. Eski Çin tarihinden gelen bu bilgiler, en eski zamanlarda kadın ile erkeğe bakış açısı konusunda bazı ipuçları sağlayabilir. Çin mitolojisinden anlaşıldığına göre, evrenin yaratılışında kadın erkekten daha geride değil, erkekle eşit statüdeydi.

Çin'de köleci zihniyet yaklaşık dört bin yıl önce özel mülkiyet, aile ve sınıf hiyerarşisiyle ortaya çıktı. Erkekler aile ve klanı kontrol etme fırsatı elde etti. Bununla birlikte, klanın yöneticisi olan erkek, koca ve baba olarak da güç kazanmaya başladı. Böyle bir toplumun avantajlarından da yararlanarak erkekler kadınlar üzerinde daha çok kontrol sahibi olmaya başladı (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxi).

Çin'in binlerce yıllık tarihi boyunca feodalitenin etkileri çok uzun süre hüküm sürmüştür.[6] Kadınlar açısından, dış dünyadan soyutlanmış bir hayat ve ev ile eşe bağımlı bir yaşam vardı. Kadınların hiç bir politik, ekonomik ve eğitim hakkı yoktu. Ev ve aile sorumlulukları onların ev dışında üretici ve aktif olmalarını engelliyordu. Feodalite ve Konfuçyanizm etkisiyle kadın ve erkeğe çifte standard uygulanmaktaydı. Genç Çinli kızlar kendileri için seçilen erkeklerle evlenmek zorundaydı. Eş seçme hakkı yoktu ve

[6] Feodalite başta Ortaçağ Avrupası olmak üzere tarihin birçok evresinde rastlanan toplumsal, siyasal ve ekonomik örgütleniş biçimidir. Feodal toplumun siyasi örgütlenişi, koruyan-korunan ilişkisine dayanan hiyerarşik bir örgütleniştir. Merkezi otorite zayıftır, yerellik görülür. Feodal ekonomi ise, kendi kendine yeterlik üzerine kuruludur.

kadın asla boşanamazdı. Diğer yandan erkek isterse karısını boşayabilirdi ve birden fazla karısı olabilirdi. Aşk kadınlar arasında yüz kızartıcı bir konuydu ve evlilik için asla bir sebep sayılamazdı. Aile içinde ise kadın evlenmeden önce babasına, evlendikten sonra kocasına ve o da ölünce oğluna itaat etmek zorundaydı. Kocasını sevse de sevmese de ona ömrünü adamalı, hayatı boyunca erdemli ve çalışkan olmalıydı (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxi). Kadın böylece hep evin sınırları içinde tutuluyor ve erkek egemen toplumda onun işlerine karışılmasına asla izin verilmiyordu. Bu da erkeğin kadın üzerindeki kontrolünü kaybetmemesi için izlenen önemli bir yoldu.

Eski Çin'de kadınla ilgili çok fazla ifadeye rastlanmamaktadır. Bunun bir nedeni kadının erkek egemen toplumdaki görünmez yeri olabilir. Kadın böyle bir toplumda varlığını hissettirmeden yaşamak durumundaydı ve pek çok kural ile toplumsal olay kadını kapsamıyordu. Kadın erkeğin dünyasında yani dış dünyada bir role sahip olmadığı için onun ilgili söylenecek pek bir şey de yoktu. "Bir kadının erdemi onun bilgisizlik ve yeteneksizliğinde yatar" inancı onu evine hapsetmişti. Bilgiden uzak tutulması ve yetenek eksikliğine inanılması onu dış dünyadan soyutlamak için kullanılmıştı. Kadınlar aşağı tabakadaki insanlarla eş tutulmuş, asla tam olarak memnun edilemeyeceklerini belirtilmiştir. Bunun yanında, herkesçe bilinen "Erkek dışarı işleriyle uğraşmalıdır, kadının yeri ise evidir." gibi sözler de erkeğin kadına geleneksel bakış açısını ve iş bölümünü açıklar.[7] Kadının devlet ve yönetimden uzak tutulmasına yönelik ise "Kadın kötülüğün kaynağıdır, güzelliği ülkeye felaket getirir" sözü vardır. Yüzyıllarca bu tarz düşünceler benimsenmiş ve kadın-erkek arasındaki temel ayrımlar

[7] Bu ifade Türkiye'de "Erkek ailenin geçimini sağlar, kadının yeri ise evidir" anlayışını da yansıtır.

haline gelmiştir. Kadın evi dışında her yerden uzak tutulmuş ve feodalite gibi sistemlerle ikisi arasındaki uçurum gittikçe artmıştır (Tao ve diğerleri, 2004, xxi).

Kadınlar üzerinde kurulan baskının yanı sıra, toplumsal yapı ve bazı ideoloji ve öğretiler de Çin'de kadının statüsünü etkilemiştir. Özellikle Tao ve Konfuçyüs düşünce ekolü, Buddhizm gibi öğretiler Çin'de büyük ölçüde kabul edilen akımlardır. Pek çok insan bu öğreti ve felsefelerden derinden etkilenmiştir. Ne yazık ki zaman zaman, bu öğretilerin felsefeleri insanlar tarafından farklı yorumlanarak kadını baskı altına alma yolu olarak da kullanılmıştır. Evrende dişi ve erkeği yani yaşam ve bütünlüğü ifade eden Yin Yang da bu yorumlardan olumsuz etkilenen bir örnek olabilir.

Yin-yang ilk başlarda doğadaki ikilikten bahsetmek için kullanılırdı. Eskiden filozoflar bütün doğal fenomenlerin ışık-karanlık, sıcak-soğuk gibi zıtlıklardan oluştuğuna inanırdı. Bu farklılığın bütün evrende var olduğuna ve bunların birbirini tamamlayan öğeler olduğunu savunurlardı. Ancak daha sonra aydınlar bunu imparator-halk, efendi-köle veya kadın-erkek, özellikle de karı-koca bağlamında sosyal fenomenler için de kullanmaya başladı. Yang'ın yin'den üstün olduğu ve kadının yin'i erkeğin yang'ı temsil ettiği inancı gelişti. Böylelikle kadın pasif, karanlık ve zayıf olan şeyleri, erkek ise aktif, aydınlık ve kuvvetli olanı temsil ediyordu (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxi). Çağdaş Çin toplumunda kadın hala hem üretken ve anaç hem de erkeklerin uzak durması ya da dikkat etmeleri gereken baştan çıkarıcı, kötü yola sevk edici varlıklar olarak görülmektedir. (Granrose, 2005, s.37). Bu anlayışın kadına bakış açısını olumsuz etkilediği söylenebilir. Bunun yanında gerek sosyal gerek politik hayatta hala erkekler

kadar aktif olmalarına izin verilmemesinin temelinde böyle bir düşünce sisteminin olduğu da düşünülebilir.

Konfüçyüs düşünce ekolünün benimsenmesi de kadınlar için büyük bir engeldi.[8] Örneğin, Han Hanedanlığındöneminde yaşamış ve bilinen ilk kadın tarihçi Ban Zhao (M.S. 20-140?) feodal düşünce yapısına bağlı bir kadındı. Eski Çin'de iyi bilinen bir bilim insanı ve iyi bir eğitimli bir kadın modeli olmasına rağmen, kadınların aile içinde nasıl davranması gerektiğine yönelik bir kılavuz bile yazmıştı. "*Nü Shi*-Kadınlara Nasihatler" adlı kitabı sadece 1600 imden oluşmasına rağmen kadının uyması gereken temel "üç itaat ve dört erdem"i kadının aile hayatında kocasına ve ailesine hizmet için en önemli hedefleri açıklamıştı.[9] Ban Zhao kitabında, kadının kocasına, çocuklarına ve diğer ev ahalisine mükemmel şekilde hizmet etmesi gerektiğini anlatmıştır. Ona göre, kadın hep geri planda kalmalı ve ailenin mutluluğu için elinden geleni yapmalıdır (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxi).

Üç itaat, kadının babasına, kocasına ve kocası öldüğünde ise oğluna itaat etmesi gerektiğidir. Dört erdem ise ahlak, konuşma, görüntü ve başarı üzerinedir. Ban Zhao'ya

[8] Ju Düşünce Ekolü de denmektedir. Konfuçyüs (M.Ö. 551-479) bu ekolün kurucusu ve sembol kişisi olarak bilinir. Çin'i ve pek çok uzakdoğu ülkesini etkilemiştir. Halkın eğitimi ve çalışkan kişilerin devlet yönetiminde yer almasına önem verir. Temel olarak insanlarda erdem, ahlak, bilgi, cesaret, örnek insan olmak, kurallara uymak ve aşırılıktan kaçmak gibi özelliklere teşvik etmiştir. (Okay, 2004, s.25-50).

[9] "Çince, resim yazısı (im) üzerinedir ve zaman içinde değişime uğrayarak Çin Yazısı adını verdiğimiz şekillere dönüşmüştür. Çin yazısında her şekil (im) bir sözcüktür." (Konfuçyüs Araştırma Merkezi)

göre bir kadın çok zeki olmak zorunda değildir ancak nerede nasıl davranması gerektiğini bilmelidir. Sivri dilli olmamalıdır ancak nerede nasıl konuşması gerektiğini bilmelidir. Bir kadın güzel görünmeye çok fazla önem vermemeli ama temiz ve pak olmalıdır. Son erdem ise bir kadının çok fazla başarıdan ziyade ip eğirme ve dokumayı, dikiş dikmeyi, yemek yapmayı ve eşini mutlu etmeyi bilmesi gerektiğidir (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxxv).

Feodalite ve Konfüçyüs düşünce ekolü dışında kadını erkeğe bağımlı kılmaya yönelik bir başka uygulama da yediyüz yıldan fazla sürmüş olan ayak bağlama geleneğiydi. Bu geleneğin tam olarak ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı bilinmese de Çin'in pek çok yerinde kabul görmüş bir uygulama olarak yerini aldı. Buna göre, kız çocuklarının ayakları daha çok küçükken bağlanır ve ne kadar acı verirse versin uzun süre bu şekilde tutulur, ayakların daha fazla büyümesi engellenirdi. Çok acı veren bir uygulama olmasına rağmen, kızlar için daha iyi bir evlilik, kocaların eşleri üzerinde daha çok kontrol sahibi olması ve erkekler için cinsel ilişkide daha fazla haz anlamına geliyordu. Yirminci yüzyıl feministlerinden Qiu Jin'in de söylediği gibi kadın "bütün hayatını bir tutuklu ve ömrünün yarısını korkunç bir yük" olarak geçiriyordu (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxii).

Bunun yanında, düşünce akımlarından Hindistan'da ortaya çıkıp Çin de dahil olmak üzere çevre ülkeleri etkileyen Buddhizm'in bakış açısıyla kadına bakıldığı zaman

kadınların çok açık bir şekilde ifade edilmediği görülmektedir (Granrose, 2005, s.40).[10] Buddhizm'deki insanın kendini dünyevi zevk ve eğlencelerden uzak tutması gerektiği düşüncesi de bir bakıma erkeğin kadına yaklaşmaması ve uzak durması gerektiği, aksi taktirde aydınlanmanın daha zor olacağını düşündürmüş olabilir. Kadının kimi zaman üretken, yaratıcı bir imgeye dönüşmesi kimi zaman da karanlık, tehlikeli ve sakınılması gereken bir varlık gibi gösterilmesinin yine Çin toplumunda kadın üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu düşünülebilir.

Bugünkü Çin toplumunda kadın ve erkeğin istihdamında belki de en büyük role sahip olan yasacılık geleneğidir.[11] Bu uygulama parçalanmış toprakların bir araya getirildiği Qin (M.Ö. 221-206) ve Han (M.Ö. 206-M.S.220) Hanedanlıkları döneminde ortaya çıkmıştır. Bu dönemler, merkezi devlet sisteminin kurulduğu, yasacı okulların kurulmasıyla daha da güçlenen ve kanun ve yasaların halkı yönetmede büyük bir öneme sahip olduğu zamanlardır. Devlet işinde çalışmak ve bunun için sınavlara girmek bu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Erkeklerin sınavlara girip devlet işlerinde memur olarak çalıştığı bu dönemde kadınların çok az hakları vardır ve okullara gitme gibi bir şansları yoktur. Eğitimli kadınların çoğu aileleri zengin olup

[10] Buddhizm M.Ö. 563-483 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen, bugün Buddha olarak bilinen Siddharta Gautama tarafından kurulmuştur. Bu öğreti hayattaki acı, ızdırap ve tatminsizliğin kaynaklarını açıklar ve bunların gidermenin yollarını gösterir. Böylece aydınlanmaya ulaşacağına inanılır.

[11] Bu ekole "Fa Düşünce Ekolü" adı verilmektedir. Ülke düzeninin sert yasalarla sağlanabileceğine inanılan bir düşünce ekolüdür. Merkezi sistem önemlidir. Başarılı olan görevliler ödüllendirilir, suçlular ise sert bir biçimde cezalandırılır. (Okay, 2004, s.30)

evde özel ders almış kimselerdir. Kendilerinin yararlanabildikleri şeyler de eşlerinin ya da babalarının statüsüyle yakından ilgilidir. Yani doğrudan bir hakka sahip değillerdir (Granrose, 2005, s.41). Bu düşünce ekollerinin Çin kültür ve tarihini son derece etkilemiş oldukları açıktır. Bunun sonucu ise kimi zaman birbiriyle çelişen kimi zaman da tamamlayıcı özellikleriyle bu güne kadar süregelen bir kültür mozaiğidir.

Öte yandan, Çin tarihinde pek çok irili ufaklı hanedanlıklar ve devletler kurulmuş, kadının hayatını çeşitli açılardan etkilemiştir. Tang Hanedanlığı (M.S. 618-907) dönemine bakılacak olursa bu dönemde sanat ve edebiyatın en yüksek noktaya ulaştığı söylenebilir.[12] Bu dönem, şiirin de oldukça popüler olduğu ve başarılı erkek şairlerin eserlerinden dolayı övgüler aldığı bir zamandır. Aslında, bu dönemde bazı aristokrat ailelerden gelen başarılı kadın şairler ve bunun dışında şiirler yazan Daoist rahibeler ve hayat kadınları da vardı (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxiii). Her ne kadar kadın şairler erkekler kadar övgü almasa da , şiir yazıp halka okuyarak ve çeşitli sanatsal etkinliklere katılarak toplumdan tamamen soyutlanmadıklarını göstermişlerdir.

Song Hanedanlığı (M.S.1127-1271) döneminde ise kadınlara baskı ve yeni talepler ortaya çıkıyordu. Ancak, bu dönemde kadının eğitimi önem kazanmaya başladı. Bunun asıl sebebi ise kadının eğitilmesi ve kendini geliştirmesi değil ailenin ve özellikle

[12] 14-15.yy İtalya'sında bilimsel, kültürel ve sanat alanlarında köklü değişim ve gelişmelerin yaşandığı Rönesans Dönemi ile bağdaştırılabilir.

çocukların iyi bir eğitim alarak yetişmesini sağlamaktı. Eğitimli bir kadın eşine daha iyi hizmet edebilir ve çocuğunun gelecekteki akademik kariyeri ve işi için onu daha iyi yetiştirebilirdi. Yine de bu durum kadının eğitim almasına olanak sağlayan önemli bir fırsattı. Böylece kadın dünyaya daha farklı bir açıdan bakabilirdi. Bu eğitimli kadınların başarıları ise "sadık ve yardımcı eşler, görevlerini yetiren anneler ve iyi gelinler" olarak ölümlerinden sonra mezar taşlarına yazılırdı. Bu yolla, gelecek nesil anneler için bir model teşkil ediyorlardı (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxiii).

Song Hanedanlığı'nda uyum ve istikrar ailenin en temel taşlarından biriydi. Örneğin Bayan Shao'nun mezar taşında şunlar yazılır: "Hayattayken kocası evi yönetirdi, çocuklarını yönlendirirdi ve toplumda saygın bir yeri vardı. Karısı da onunla uyum içinde çalıştı. Çocukları eğitimlerini tamamladı ve devlet sınavlarıyla iyi yerlere yerleştiler. Shao saygıdeğer biriydi, ve tabi karısı da" (Zheng, 2004, s.21).

Yine bu dönemde ipek dokumacılığı, baskı ve çömlekçilik de oldukça gelişmişti. Bu durum ticaretin ve kültürün gelişmesine katkıda bulunuyordu. Pek çok sektörde kadın işgücünün önemli bir kısmını oluşturuyordu. Kent ekonomisi ve getirileri kadın ile erkek arasındaki geleneksel iş bölümünü değiştirdi. Pek çok kadın özelleştirilmiş ipek çiftliklerinde çalışıyordu. Bu durum Song hanedanlığını anlatan "İpek Dokuyan Kadınlar" isimli bir sanat eserinde de resmedilmiştir (Zheng, 2004, s.21).

Kent ekonomisinin gelişmesi ve kadınların da iş hayatında daha çok yer alması dışında Song hanedanlığı dönemde kadın ile ilgili Çin'de olağanüstü bir gelişme yaşanmadı. Çin kadını için eşitlik umudu ilk kez Taiping Yönetimi (1851-1865) döneminde ortaya çıktı. Köylü ayaklanmasında ilk kez bazı kadın ve erkekler cinsiyetler arasındaki eşitsizlik problemini tartışmaya başladı. 1853 yılındaki Toprak Reformu ise, kadınların ilk kez erkekler gibi toprak sahibi olabilmesini sağladı. Zenginlik ve ayak bağlama gibi nedenlere dayalı evlilik anlayışı sert bir şekilde eleştirilmeye başlandı. Dahası, kadınların politika ve orduya katılması konusunda cesaretlendirilmesi de söz konusu oldu. Ancak, bu değişim ve gelişmeler feodal düşüncenin tekrar ortaya çıkması ile devam edemedi. Erkekler çok eşliliği de destekleyerek kadınlar üzerindeki baskıyı devam ettirdiler (Tao ve diğerleri, 2004, s.xxxiii).

Yirminci yüzyılın ilk yarısı ise (1900-1949) savaşlar ve mücadeleler içinde geçen bir dönem olmuştur. Bu dönemde insanların hayata bakış açısı da değişmeye başlamış, demokratik düşüncenin temelleri atılmıştır. Bunun yanı sıra, gittikçe artan anti-emperyalist yurtseverlik ve burjuva demokratik devrimi kadının özgürleşme hareketinin Çin'de yeni bir boyuta taşınmasına katkıda bulunmuştur. Kadın özgürlük hareketinin bel kemiğini ise ileri görüşlü aydın kadınlar oluşturmuştur (Lu, 2004, s.55).

Çin'deki kadın hareketi 19.yy sonlarına doğru 1989 yılında yapılan Reform Hareketi ile başladı.[13] Daha sonra, 20.yy'ın ilk yıllarında da oldukça gelişti. İlk olarak kadın grupları ortaya çıktı ve yayınların sayısı hızla arttı. Öyle ki, 1901 ile 1911 yılları arasında toplam kırk adet dergi yayımlandı. Kadın hareketlerinin en büyük başarıları kızlar için okullar kurulması ve ayak bağlama geleneğine kesin bir dille karşı çıkılmasıydı. Çoğu aydınlardan oluşan kadın grupları vatanseverlik kampanyalarına da katıldılar. Emperyalizm karşıtı kadınların ortaya çıkmasıyla politik bir güç olabileceklerini de göstermiş oldular (Lu, 2004, s.57-59).

Bunun yanında, 4 Mayıs Hareketi kadınların geleneksel cinsiyet eşitsizliğine dayalı düzene karşı bilinçlenmelerini sağlaması açısından önem taşımaktadır.[14] Geleneksel kalıpların ve kavramların yok olması, Konfüçyüsçü anlayışın kırılması için atılan bir adımdır. Feodaliteye direnerek, 1920 ve 30'ların kadın hareketlerine de zemin yaratılmıştır. Modern Çin tarihindeki en temel hareketlerden biri olarak, 4 Mayıs Hareketi kadınla ilgili evlilik ve aile konularında yeni kavramlar getirmiş, onun özgürleşmesini sağlayacak bir atmosfer yaratmıştır (Lu, 2004, s.65-68).

Verdiği mücadeleler ve katıldığı hareketlerin yanısıra, kadınlar 20.yy'ın ilk yıllarında istihdam ve politikaya katılım konusunda da ilerleme kaydetmiştir. Ekonomik

[13] "1989 Tiananmen Meydanı Olayları" olarak da bilinir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde (ÇHC) 1989 yılının 15 Nisan'ı ve 4 Haziran'ı arasında meydana gelen; mevcut durumdan memnun olmayan öğrencilerin, aydınların ve işçilerin önderliğinde gerçekleşen gösterileri ve ardından yaşananları ifade eder.

[14] 4 Mayıs 1919 yılında Çin'de emperyalizm ve feodalite karşıtı bir hareket olarak büyük etki yaratmıştır.

bağımsızlık ve istihdamda eşit fırsat konuları kadınların gelişimi için gerekli koşullar olarak gündeme gelmiştir. Örneğin, kadınlar ilk kez Guandong eyaletinde işçi, hekim ve öğretmenlik dışında kadınlar tren biletçisi, telefon operatörü ve banka memuru olarak çalışmaya başladı (Lu, 2004, s.66). Bu nedenle, politik ve kültürel hareketler 20.yy'da kadının statüsünün gelişmesine katkıda bulundu. Vatanseverlik duygusu her iki cinsiyetin de birlikte savaşmasına sebep oldu. Geleneksel değerlere karşı çıkılan bu dönemde, kadın hakları ve özgürlüğü gibi yeni kavramlarla kadın varlığını hatırlattı.

1.2. 1949'dan Sonra Çin Kadını

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1949 yılında kuruluşundan sonra eski Çin'den kalan ekonomik ve kültürel görünümü değiştirmek, kadınları aşağılayıp küçümseyen düşünce sistemini yok etmek adına pek çok faaliyette bulunuldu. Bu çalışmalar kadınların sosyal ve ekonomik statüsünü derinden etkilemiştir (The Central People's Government [Çin Merkezi Hükümeti], 1999). [15]

1950'de kabul edilen Evlilik Kanunu, yeni kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'nin kadın haklarını korumaya yönelik uyguladığı ilk yasal adımdır. Feodal evlilik sisteminin

[15] Çin'de Yönetim: İktidara ülkenin tek siyasi partisi olan Komünist Parti hakimdir. Ülkede yasama ve yönetim 1227 üyeli senede bir defa toplanan Ulusal Halk Kongresi'nin elindedir. Seçmen yaşı 18'dir. Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası'na göre Çin'deki idari yapı ise tüm ülkenin eyaletlere, özerk bölgelere ve doğrudan doğruya merkeze bağlı şehirlere ayrılmasıdır. Ülke, bir merkezi hükümet ve merkeze bağlı yerel hükümetlerden oluşur. (China Radio International [Çin Uluslararası Radyosu])

kaldırılacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu sistemde evlilikler üçüncü şahısların aracılığıyla gerçekleşir, kadın kendi rızası dışında evlendirilirdi. Ailede erkek kadından ve çocuklarından üstündü, onun sözünden çıkılmazdı. Yeni kanunla, evlilikte cinsiyet eşitliği, tek eşlilik, evlilik kararı almada özgürlük, kadınların evlilik konusundaki haklarının korunması esas alınmıştır (The Central People's Government, 1999). Bu kanun binlerce yıl Çin'i egemenliği altına almış geleneksel evlilik sisteminin reddedilmesi ve kadının baskı altında kalmadan özgürce karar verebilmesi anlamına gelmektedir.

Bunun yanısıra, Toprak Reformu (1958) ve Seçim Kanunu (1953) da kadınlar açısından oldukça önemlidir. Çünkü Çin'de tarımla uğraşan yoksul çifçiler ve işçiler toplam kırsal nüfusun %70'ini oluşturmaktaydı. Buna karşılık, toprakların yalnızca %10'una sahiplerdi. Bu durum Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Toprak Reformu ile değişti. Topraklar aile üyelerinin sayısına göre paylaştırılacak böylece kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar da erkekler gibi toprak sahibi olabileceklerdi. Bu reform kadın erkek arasındaki ekonomik eşitsizliği kısmi olarak da olsa değiştirmiştir (The Central People's Government, 2005). Buna ek olarak, 1953 yılında kabul edilen Çin Halk Cumhuriyeti Seçim Kanunu ile kadınlar oy kullanma ve seçimlere katılma hakkı elde etmiştir.Bir sonraki Aralık ayında yapılan seçimlerde kadınların % 90'ı oy kullanmıştır. Parti tabanında milletvekili olarak seçilen kadınlar toplamın % 17'sini oluşturuyordu. Ulusal Halk Kongresi delegelerinin % 12'sini de yine kadınlar oluşturuyordu (The Central People's Government, 2005). Bu durum kadınların devlet yönetiminde söz sahibi olma hakkı elde etmesi açısından oldukça önemli bir gelişmedir.

Eski Çin'de kadınların % 90 okuma yazma bilmemekteydi. Bütün ulusun kültür seviyesini yükseltebilmek için Yeni Çin planlı bir okuma-yazma seferberliği başlattı. Bu kitlesel kampanyalarla özellikle 1952, 1956 ve 1958 yıllarında okuma-yazma bilen kadın sayısında büyük artış oldu. Kentlerde ve kırsal kesimlerde kurulan okuma-yazma kursları, akşam okullarına milyonlarca kadın katıldı. 1958 yılı itibariyle yaklaşık 600 milyon olan toplam nüfustan 16 milyon kadın okumayı öğrenmiş ve kadınların kendilerini geliştirmesi için önemli bir adım atılmıştı (The Central People's Government, 2005).

1949 ile 1978 yılları arasında Çin ekonomisinin gelişimine bakılacak olursa, 1949'da Çin "Büyük Ekonomik İlerleme Planı" adı da verilen bir sosyalist ağır sanayi gelişim stratejisi uygulamaya başlamıştır. Bu dönemde sanayileşmeye öncelik verilirken tüketim en aza indirgenmiştir. Hükümet ekonomiyi büyük ölçüde kontrolü altına almış ve kaynakları yeni fabrikalar kurmak için kullanmıştır. Böylece tamamen yeni endüstriler kurularak hızlı bir ekonomik gelişme başlatılmıştır. Bütçe ve paranın sıkı kontrolü ile 1950'lerin sonunda enflasyon düşürülmüştür (Perry, E.J. ve Wong C., 1985). Yani Çin ekonomisi tarımsal ekonomiden çıkıp sosyalist merkezli planlı devlet ekonomisine geçmiştir. Burada ürünlerin üretimi ve dağıtımı devletin ihtiyacına bağlı olarak devlete bağlı bir endüstri yolu ile gerçekleşmiştir.

Ekonomik iyileşme ve gelişmelerle pek çok kadın evinden çıkıp sosyal üretime katkıda bulunmaya başlamıştır. 1957 yılında kırsal kesimde kadınların yaklaşık % 70'i tarım sektöründe çalışmış, kentlerde çalışan kadın sayısı ise 3.286 milyonu bulmuştur.

Bu sayı 1949 yılına oranla 5 kat artış demektir. Bu durum kadınların üretken işgücüne katılımı ile bağımsız bir gelir kaynağı elde etmelerini sağlamıştır (The Central People's Government, 2005).[16] Ayrıca, 1952 İş Sigortası Yönetmeliği'nde kadınlara 56 günlük doğum izni verilmiştir (Xie, 1994). Bu gelişmeler Cumhuriyetin ilk yıllarında çalışan kadınların elde ettiği önemli bir haklardandır.

1949 sonrası Çinli kadınların elde ettiği haklar geçmiş yıllar ile kıyaslandığında oldukça önemli gelişmelerdir. Toplumda adı olmayan kadın evde, sosyal hayatta, ekonomide ve politikada yer alma hakkı elde etmiş, erkekle ayn saflarda yer almaya başlamıştır. Devlet tarafından da ilk kez bu derece desteklendiğinden, haklarını gerçek hayatta kullanma olasılığı da artmıştır.

1.3. 1980'den Günümüze Çin Halk Cumhuriyeti'nde Kadına Yönelik Devlet Politikaları ve Kadının İş Hayatı

Devletin ve uyguladığı ulusal politikaların o ülkede yaşayan halkın sosyal, ekonomik, politik hayatını etkilemesi kaçınılmazdır. Hayatta her alanının az ya da çok birbiriyle ilişkili olduğu düşünülürse, ulusal politikaların hem kadın hem erkek için ne kadar önem taşıdığı anlaşılır. Bu durum çalışan kadınlar ve kadın istihdamı konusunda da pek farklı değildir. Bu nedenle vergilendirme, sağlıklı yaşam, çocuk bakımı, eğitim

[16] İşgücü, bir ülkedeki nüfusun üretici durumda bulunan yani ekonomik faaliyete katılan kısmıdır. Yani, çalışma çağındaki nüfustan belirli bir dönem içerisinde 15-65 yaş arasındaki çalışabilir nüfustan çalışmak istemeyenler düşüldükten sonra kalan nüfustur. (AOF Sitesi, 2010)

olanağı ve istihdamda cinsiyet ayrımı yapılmaması ile ilgili devlet politikaları kadınların iş hayatını etkilemektedir (Granrose, 2005, s.1). Bu noktada yeni kurulan Çin'de kadının iş hayatının nasıl değiştiğini ve devlet politikalarının kadını nasıl ve ne derece etkilemiş olduğu incelenecektir. Kadının iş hayatındaki temel değişime geçmeden önce Çin Halk Cumhuriyeti'nin yakın tarihte ulusal ekonomik durumunu incelemek yerinde olacaktır.

1979 öncesi Çin, düşük hayat standardında yaşayan, herkesin çok çalıştığı ve eşit ücret aldığı, dış dünya ile bağlantısı az bir ülkeydi. Ancak 1979'dan sonra devlet ekonomi polikasını değiştirerek yeni bir döneme adım atmıştır. Bu dönemde yapılan ekonomik reformun amacı ise, kültür devriminin olumsuz etkilerini yok etmek, devletin ekonomiyi yeniden yapılandırmasını sağlamaktı. Ülkenin gücünün artması, ekonomik kalkınma ve Çinlilerin yaşam standardının yükselmesi için reform ve Batı teknolojisine açılım gerekliydi (Xie, 1994).

1979'dan bu yana devlet tarafından ekonomide atılan önemli adımlar şöyledir: Nüfus planlama politikası izlenmiştir. Tarımda reformlar yaparak köylünün daha çok üretmesi sağlanmıştır. İthalat ve İhracata izin verşlerek yabancı yatırımları teşvik edilmiştir. Devlete bağlı olmayan özel firmaların da yararlanabileceği imkânlar sunulmuştur (Fang, Granrose ve Kong, 2005, s.51). Bu durum milli gelirin ve hayat standardının yükselmesi, özellikle ithalat ve ihracatta Çinli firmaların zamanla önemli gelişmeler kaydetmesine neden olmuştur. Kadının da hem yasal haklarla hem de mevcut ekonomik koşullar ve gelişmelerle iş hayatında etkilendiğini söylemek mümkündür.

Çin'de ekonomik gelişmelere bağlı olarak, 1949 ile 1979 yılları arasındaki gayri safi milli hasıla (GSMH) büyüme oranı % 4.5 iken 1978-2000 yıllarında %9'a ulaşmıştır. Son yıllarda ise büyüme oranı daha yavaş gerçekleşmiştir. Gayri safi yurtiçi hasıla 1980 yılında 451.78 milyar RMB$'dan 7477.2 milyar RMB$'a yükselmiştir (Fang ve diğerleri, 2005, s.51) 1990-2004 döneminde, Çin yılda % 10'luk bir büyüme hızıyla dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri arasına girmiştir. GSMH 2003'te %10.0, 2005'te ise %10.4'e kadar yükselmiştir. 2006 yılında Çin'in toplam ticareti $1.76 trilyon doları geçerek, ABD ve Almanya'dan sonra en büyük ticaret hacmine sahip üçüncü ülke konumuna gelmiştir (The World Bank [Dünya Bankası], 2007). [17]

Çin'de ekonomik reform sonrası kadının durumu ise artan fırsatlar, yoğun rekabet ve önemli zorluklarla özetlenebilir. Rekabetin artmasıyla başarılı olmak zorlaştı. Genel olarak Çinli kadınlar böyle bir ortama hazır değillerdi. Ayrıca eğitimde ayrımcılık, erken yaşta kız çocuklarının okuldan alınması ve yüksek öğretimde erkek öğrencilerin tercih edilmesi gibi nedenler de özellikle iş hayatında erkeklerle rekabeti zorlaştırdı. Kadınların hala sahip olduğu en büyük güçlüklerden biri de ev ve aile bakımı ile dışarıda çalışmasının getirdiği iki ayrı sorumluluğu yüklenmesidir (Xie, 1994).

[17] Dünya Bankası raporlarına göre Çin ekonomisinin 2010 yılında da yüzde 9.5 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedit. (Ankara Çin Büyükelçiliği, 2010)

Yine devletin 1970'lerden itibaren bu yana uygulamaya koyduğu nüfus planlama ve tek çocuk politikası dünya genelinde de oldukça ilgi çekmiş bir konudur. Çin'de tek çocuk politikasının temelleri ise 1949 ve sonrasına dayanır. Ülkenin kalkınması için nüfusun artış oranının bilinmesi, her yıl ne kadar insanın iş bulması gerektiği ve ailelerin aile fertlerine yeterli gıda ve ihtiyaçlarını karşılayabileceğinin hesaplanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kampanyalar yürütülerek doğum kontrolü ile ilgili eğitimler verilerek halkın da bunu uygulaması sağlanmaya çalışılmıştır. İki ya da daha fazla çocuğu olan ailelerin çocuk yapmamaları, hiç çocuğu olmayanların ise bir çocuk sahibi olabileceklerine dair uygulamalar getirilmiş, çalışan kadınlara da bunu kabul ettiklerine dair garanti vermeleri istenmiştir. Bunun yanında, doğum kontrol haplarının kullanımını teşvik amacıyla çok düşük fiyata satılması hatta kimi zaman ücretsiz dağıtılması ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Nüfus artış hızını önceki yıla göre yarıya indirmeyi hedefleyen bazı bölgeler seçilmiş, bu tür programların diğer bölgelerde de uygulanmasına teşvik edilmiştir. Kültür devrimi ile ara verilen bu konu 1970'lerden sonra da yine gündeme gelmiş ve sıkı kontrollü bir devlet politikası halini almıştır (White, 1994, s.250-279).

Önce bütün halka aynı politikanın uygulanması düşünülmüş ancak 1984 ve 1986 yıllarında özellikler kırsal kesimde problem yarattığından bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre tek çocuk politikasını 3'e ayırmak mümkündür. Birinci bölge merkezi hükümete doğrudan bağlı olan Congqing, Jiangsu, Sichuan, Beijing, Shanghai ve Tianjin'de kabul edilmiş, sadece başka etnik gruplardan olan kişiler dışında herkesin tek çocuk yapma hakkı olduğu bildirilmiştir. Bunlar Çin'in %35'ini oluşturmaktadır. Daha büyük bir kesim ise yani nüfusun %54 'ü 1.5 "çocuk politikası" grubuna girmektedir.

Buna göre, ailelerinde erkek çocuk isteyen çiflerin ilk çocukları kız doğarsa ikinci bir doğum hakları daha vardır. Diğer nüfusun %11'ini oluşturan üçüncü grup ise ikinci veya üçüncü çocuğa izin verilen bölgelerde yaşayanlardır. Bu bölgelerin büyük kesiminde küçük etnik gruplar yaşamaktadır (Wang, 2005, s.1-12).

Özellikle kentlerde yaşayan ailelerin tek çocuk polikasına uymaması durumunda çiftlerin işlerine son verilmesine, ev verilmemesine ve diğer devlet kontrollü kaynaklardan yararlanamamalarına neden olduğu için ailelerin tek çocuk yapmak zorunda kalmaları sağlanmıştır. Bu ve buna benzer uygulamalarla her ne kadar çocuk sayısının kontrol altına alınması hedeflenmiş ise de devletin göz ardı ettiği ya da kontrol edemediği bazı yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunlardan en önemlisi çok sayıda kız çocuğunun kürtajla alınması, doğduktan hemen sonra erkek olmadığı anlaşılınca öldürülmesi veya devletten habersiz kayıtlı olmayan kız çocuklarının yetişmesine sebep olmasıdır. Erkek çocuklarının kız çocuklarına oranı her geçen yıl artmış ve açık bir şekilde cinsiyet tercihi yapıldığı görülmüştür. Tehlikenin boyutları sonraki yıllarda ortaya çıkmaya başladığından nüfus genelinde kız ve erkek çocuk oranları arasındaki dengesizlik son derece göze çarpıcıdır. Yıllar sonra büyüyen bu çocukların evlilik konusunda yaşayacakları sıkıntı ve hızla yaşlanan nüfusun artması Çin'i bekleyen çok önemli problemler arasında yerini almıştır (Wang, 2005, s.1-12).[18]

[18] Yaşlı nüfusun (60 yaş ve üstü) oldukça artması ve gelecek yıllarda bunun ciddi problemlere yol açacağının tahmin edilmektedir. Daha önce Çin nüfusunun %7.6'sını 60 yaş ve üstü, %4.9'unu ise 65 yaş ve üstü grubu oluştururken bu oran her yıl oldukça artmış ve tahminlere göre 2025 yılında %20'lere varabilecektir. Yaşlı nüfusun bakımı için gerekli olan sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmemesi, bunların

1980'lerden bu yana uygulanan bu polikanın sonuçlarına bakacak olursak doğurganlık oranın 1970'e oranla %50 düştüğü, 1990 yıllarında bu oranın %1.2'lere kadar gerilediği tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise yalnızca tek çocuk politikası olarak görülmemelidir. Modernleşme ve halkın refah seviyesinin artmasıyla aileler çocuklarına her türlü imkanı sağlamak ve ileride daha iyi bir işte çalışabilmesi adına daha az çocuk istemekte, ekonomik gelişmenin hızlandırılması için de hem kadın hem erkeğin çalışması gibi sebeplerden dolayı aileler bir ya da iki çocuk istemektedirler (Wang, 2005, s.1-12).

Böylece 1979'li yıllardan bu yana gerek ekonomik reform gerekse tek çocuk politikası gibi uygulamalar kadının iş hayatında yeni problemlerle karşılaşmasına, bazı yeni alanlarda istihdam edilmesine, eğitim ihtiyacının artmasına ve az çocuklu aile yapısına geçmesine neden olmuştur.

1.3.1. Kadın ile ilgili Yasa ve Düzenlemeler

Yasal düzenlemeler açısından, özellikle 1979 yılından sonra kadınların haklarını, güvenliğini ve eşitliği korumaya yönelik kanunların sayısında artış olmuştur. Yani devlet kadınların haklarını koruyan bir garantör olarak, hakları ihlal edildiğinde devletten ve ilgili kuruluşlardan yardım istemesine olanak sağlamıştır. 1980 yılından sonra yapılan

---

büyük bir kısmının hala kırsal kesimde yaşıyor olması ve tek çocuk politkasından dolayı çiftlerin bakmakla yükümlü olacakları yaşlı nüfusun en az 4 olması ileride ciddi sorunların doğacağının habercisidir.

ekonomik reform da kadının iş hayatına atılmasını ve çok farklı alanlarda kendine yer edinmesine olanak sağlamıştır. Çin, ülkenin ekonomik gelişimi için hem kadının hem erkeğin işgücüne katılımını desteklemiştir. Hazırlanan ulusal programlarda da buna yönelik çalışmalar yer almıştır.

Genel olarak, devletin kadın istihdamını artırmak ve iş hayatında karşılaştığı zorlukları kaldırmak amacıyla uygulamaya koyduğu kanun, düzenleme ve kararnameler bir noktaya kadar etkili olabilmiştir. Çin'de kadınlar firma yöneticiliği, girişimci, avukatlıktan ev temizlikçisi ve hizmetçiliğe kadar pek çok işte çalışmasına rağmen pek çok bölgede kadın istihdamının eşit olmadığı görülür. Yirminci yüzyılda hala kadınlar aynı iş için erkeklerden daha az para kazanmaktadır (Granrose, Chow ve Chew, 2005, s.9). Çalışan kadınlar ayrıca sosyal sigorta, doğum izni, hamilelik ve emzirme izni, ücretli ve ücretsiz izinler ve çocuk bakımı gibi konularda çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

1979'dan sonra kadını dolaylı ya da doğrudan ilgilendiren yasa ve düzenlemeler şöyledir: Ceza Kanunu ve Prosedürü, Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası, Veraset Kanunu, Medeni Kanunu, Ticaret Birliği Kanunu ve Nüfus&Aile Planlaması, Zorunlu Eğitim Kanunu, Kadın Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına yönelik Kanun ve İş Kanunu.

Yeni kanun ve düzenlemelere bakıldığında, aile konusuna öncelik verildiği, eğitim ve işgücü ile ilgili yasal düzenlemelerin daha sonra yapıldığı gözlenir. Zorunlu

Eğitim Kanunu'na göre, bütün çocukların cinsiyet, millet ve ırk ayrımına bakılmaksızın okulda eğitim alması devlet garantisi altına alınmıştır. Bu durum kız çocukların yasal olarak eğitim alabilmesi açısından oldukça önemli bir gelişmedir.

10 Eylül 1980 tarihinde Evlilik Kanunu'nda bazı düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre, ailede eşlerin eşit haklara sahip olması, partnerlerini özgürce seçme hakkı, kadının haklarının korunması, iki ya da çok eşliliğin yasaklanması, aile içi şiddet ve evi terketme gibi konulara değinilerek evlilik kurumunun daha özgür, eşitlikçi ve sağlam olması hedeflenmiştir (The Marriage Law of PRC, 1980).

Kadın Hak ve Menfaatlerini Koruma Kanunu 3 Nisan 1992 tarihinde kanun tasarılarını hazırlayan Çin Ulusal Halk Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Bu kanun, kadınların hakları konusunda bilinçlenmesi, kadın hak ve menfaatlerini korumaya yönelik organizasyonların oluşturulması ve bu yönde sosyal çabanın gösterilmesine yasal dayanak sağlamıştır. Bu kanun ayrıca, özellikle kariyer fırsatlarında ve istihdamda, çalışma şartları, eğitim, kurslar ve işten çıkarma gibi konularda eşitliği sağlamaya yönelik hazırlanmıştır (Fang ve diğerleri, 2005, s.53).

Devlet açık olarak, kadınların işte erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu belirmektedir. İstihdam ve terfide ayımcılık yasaklanmıştır. Eşit iş için eşit ücret zorunluluğu getirilmiştir. Bütün üniteler kadının sağlık ve güvenliğini korumalıdır ve hiçbiri kadınları uygun olmayan işlerde çalıştıramaz. Kadınlar menstrüal dönemde, hamilelik ve emzirme dönemlerinde özel koruma altındadır. Hiç bir kadın bahsedilen

sebeplerden dolayı işten çıkarılamaz. Yaşlı, hasta veya engelli kadınların sosyal sigorta ve sağlık hizmeti alma hakları devlet tarafından korunur. Kanunlara uyulmadığı durumlarda, işverenlerin hatalarını telafi etmesi veya yasal işlemlerin başlatılması söz konusudur. Konu ile ilgili bazı yönetmeliklere göre, bir işletme bir kadın çalışanın sözleşmesini feshetmek için bir ticari birliğe başvurmak zorundadır. Buna benzer yönetmelikler kadın çalışanların haklarını korumak ve garanti altına almak için yürürlüğe konmuştur (Fang ve diğerleri, 2005, s.53-54). Aslında bu kanun pazar ekonomisini arttıran sosyal reformlardan sonra da istihdam ve eğitim gibi konularda ayrımcılığın ne düzeyde olduğunu açığa çıkarır.

1994 yılında kabul edilen ve 1 Ocak 1995'te yürürlüğe giren İş Kanunu ile çalışan kadınların hakları ayrıntılı olarak ele alınır. Kadınların fiziksel güvenliği ve korunması özellikle vurgulanmıştır. Devlet kadınların menstrual periyodda ve hamile iken uygun olmayan işlerde çalıştırılmasını yasaklar. Kadınların 90 günlük annelik izni vardır. Bunun yanında, günlük mesaiden sonra fazla mesai yapmaları ve gece vardiyalarına kalmaları da yasaktır. İşveren, kadın işçilerin sözleşmelerini hamilelik, işten kaynaklanan hastalık ya da diğer olumsuz sonuçlardan dolayı feshedemez (The Labor Act of China, 1994). Bu kanun incelendiğinde, kadınların fiziksel olarak daha zayıf olmaları ve bazı özel durumlarda bakıma ihtiyaç duymalarından dolayı ek ayrıcalıklara sahip oldukları görülebilir.

1.3.2. İlgili Kurumlar ve Alınan İdari Tedbirler

Bir devletin kadın haklarını korumaya ve toplumsal eşitliği sağlamaya yönelik kanunlar çıkarması yeterli değildir. Bu kanunların etkili olabilmesi için yaşamın her alanında tam olarak uygulanması gerekir. Bu nedenle, Çin'de de devlet organları, sosyal organizasyonlar, işletmeler ve kuruluşlar, kırsal kesimlerde ve kentlerde kanun ve yönetmeliklere uygun olarak hareket etmelidir (The Central People's Government, 1999).

Öncelikle, kanunların tasarlanması ve kabulü Çin'de Ulusal Halk Kongresi adı verilen büyük bir devlet yasama organında gerçekleşir. Kadın ve çocuk haklarının korunmasına yönelik kanun ve yönetmelikler yine bu kongre tarafından hazırlanır. Buna ek olarak, ülkenin diğer eyalet ve özerk bölgelerinde de kadın ve çocuklarla ilgili konularla ilgilenen özel komiteler mevcuttur. Çin'de kadınların problemlerini kendi fikir ve önerileriyle yetkili devlet mercilerine iletmek üzere 5,800'den fazla kadın örgütü vardır. Bu örgütlerden en iyi bilineni ise devlet tarafından kadının statüsünün geliştirilmesi için kurulmuş olan Bütün-Çin Kadınları Federasyonu (ACWF)'dur. Ayrıca bu federasyona bağlı Çalışan Kadınlar Kurulu, Kadın Bilim ve Teknoloji Çalışanları Derneği, Genç Kadınlar Derneği ve işletmeci, mühendis, gazeteci, hakim, avukat ve yazar kadınların dernekleri de mevcuttur (The Central People's Government, 1999).

Kadın organizasyonlarının etkilerine bakacak olursak, Bütün-Çin Kadınları Federasyonu'nun 1989'dan bu yana kadınların daha kolay iş bulabilmesi için on

bakanlıkla da iletişime geçerek çeşitli kampanyalar düzenledikleri görülür. Yaklaşık 120 milyon kadın bu kampanyalara katıldı ve 1993 yılı itibariyle 90 milyon kadın pratik teknik eğitim aldı. 10 milyon kadın okuma-yazma öğrendi ve bunlardan 510.000'i tarım teknikeri ünvanı aldı. Yoksul bölgelerde 250 eğitim kursu açıldı ve fakirlikle mücadele için 4,500 yardım noktası kuruldu. 1998 -2003 yılları arasında ise, kadın dernekleri küçük ölçekli kredilerle yaklaşık 2,5 milyon kadının yeniden işe alınmasını sağladı (The Central People's Government, 1999).

Uluslarası mekanizmalar açısından ise, Çin Halk Cumhuriyeti cinsiyet eşitliği ilkesini onaylayan Birleşmiş Milletler Sözleşmesini tanımakta ve saygı duymaktadır. Çin ayrıca Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini de imzalamış ve ülkede uygulanmasına yönelik raporlar sunmuştur. Uluslarası işbirliği projeleri konusunda Çin, UNESCO, Asya-Pasifik Gelişme Merkezi ve Birleşmiş Milletler Üniversitesi'nin da isteğiyle Çinli kadınlar üzerine araştırma projeleri yürütmeyi üstlenmiştir. Bunun yanısıra, Bütün-Çin Kadınları Federasyonu on yıldan uzun bir süre BM Çocuk Fonu, BM Kadının Gelişimi Fonu, BM Üniversitesi, Kanada Uluslararası Gelişim Ajansı ve diğer resmi ve sivil toplum kuruluşlar ile 30 eyalet, özerk bölge ve belediyede 700'den fazla projeye katılarak işbirliğinde bulunmuştur (The Central People's Government, 1999).

Çin Halk Cumhuriyeti'nde kadınlar için iyileştirici kanunların kabul edilmesine rağmen, yürütme mekanizmalarının olmaması nedeniyle kanunlar çok etkili olamamıştır. Kadın çalışanların devlet tarafından korunması ve kadınlara daha çok ayrıcalık

tanınması işverenlerin onlara iş vermek istememesine sebep olmuştur. Bunun temel nedeni ise kadın çalışanlar için daha fazla maliyet olmasıdır. Bu durum kadınlar için sorun yarattığından devlet çeşitli idari önlemler almaya başlamıştır (Fang ve diğerleri, 2005, s.54).

Çin hükümeti 1995 yılında beş yıllık bir süreci kapsayan "Çinli Kadınların Gelişimi Programı" (PDCW'95) geliştirdi. Bu programın temel hedefi genel olarak kadın haklarını korumak ve kadın erkek eşitliğini sağlamaktı. Kırsal ve az gelişmiş bölgelerde istihdam imkanları geliştirmek, kadınların iş bulmasını kolaylaştırmaya yönelik çaba göstermek ve hizmet sunmak programın amaçlarındandı. Ayrıca, kadınları sağlığa zararlı iş ortamlarından uzak tutmak, eşit iş için eşit ücret almasını sağlamak ve 16 yaşın altındaki kızların çalıştırılmasını önlemek için çalışma üniteleri kuruldu. Eğitim alanındaki ilerleme ise okur yazarlığı arttırarak, kadınların teknik ve yüksek eğitim almasını sağlamaya çalışıldı (The Central People's Government, 1999).

Bu programdan sonra uygulanmak üzere 2001-2010 yıllarını kapsayan ikinci bir program hazırlandı. Kadınların hayatın her alanında haklarını korumak amacıyla ele alınacak 12 temel konu belirlendi. Ancak altı konuya öncelik verildi. Bunlar, kadın ve ekonomi, karar verme ve yönetimde kadın, kadın ve eğitim, kadın ve sağlık, kadın ve hukuk ile son olarak kadın ve çevreydi. "Kadın ve Ekonomi" başlığında genel olarak ekonomik kaynaklara eşit ulaşma hakkı, ayrımcılığı önleme, kadın haklarını koruma, çalışan nüfusun % 40'ının kadınlardan oluşması, sosyal sigorta ve annelik sigortası, kadın çalışanlara özel iş koruması ve kadınlararasında yoksulluğu azaltma ele alındı.

İzlenecek politika ise, ekonomik ve sosyal gelişim için politikalar geliştirmek, projelere finansal destek sağlamak, kanunlarda gerekli düzenlemeler yapmak, kadınların sektör değiştirebilmesi için eğitim alması, sosyal güvenceyi sağlayarak kadınların ihtiyacı olan bilgi ve hizmeti sunmaktı (Program for the Development of Chinese Women [PDCW], 2001).

Ek olarak, ekonomik kalkınma programlarında kadın ve erkek istihdam oranlarının eşitlenmesine ve kadınlara yeni iş alanları yaratılmasına çalışılmıştır. Örneğin, Guangzhou eyaleti yakınlarındaki Nanhai ve Shanghai yakınlarında Wuxi kırsal kesiminde, tarımsal ve tarımsal-olmayan alanlarda çeşitli işler başarıyla arttırılmıştır. Buradaki pek çok firma ihracatçıdır ve çoğunlukla kadın çalışanları vardır. Nitekim, Nanhai ve Changrao'dan alınan bir örnekte devlete ait olmayan firmalarda çalışanların %51.2'sinin kadın olduğu gözlenmiştir (Fang ve diğerleri, 2005, s.55).

Bu gelişmelere rağmen, ekonomik kalkınma projelerinin çoğu kırsal kesimleri ve tarım sektörünü kapsaması kadınların uzun dönem ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Çin'de tarım sektörünün çok önemli bir yere sahip olduğu doğrudur ancak endüstrileşme ile el emeği yerini büyük oranda makinelere bırakmıştır. Örneğin, 1990-2000 yılları arasında orman tarımı, hayvan yetiştiriciliği ve balıkçılıkta toplam istihdamda %38.6'lık bir azalma meydana gelmiştir. Ayrıca, sanayi sektöründe çalışmak üzere pek çok insan tarım sektöründeki işini bırakmıştır. Her ne kadar tarım sektöründe genellikle kadın işçi sayısı fazla olsa da bilim ve teknolojideki yeni iş olanakları sayılarının azalmasına neden olmuştur. Tarım projelerinde yer alabilmek, diğer sektörlere

kayabilmek veya işlerini kaybetmemek için kadın çalışanların eğitim alması gerekli hale gelmiştir (Fang ve diğerleri, 2005, s.56).

Eğitim işten çıkarılmayı önleyen önemli bir araçtır. Özellikle kırsal alanlarda kadınlar erkekler kadar eğitim alamamaktadır. Erken yaşlarda okulu bırakmak zorunda kaldıklarından daha iyi bir iş edinmek için gerekli koşulları sağlayamamaktadır. Bu nedenle de daha iyi işlere girmede erkeklerle yarışamamaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti bu problemi görmüş ve eksiklikleri gidermek için de politikalar geliştirmiştir (Xie, 2005).

Bu sorunu çözebilmek için, mesleki yeniden-eğitim kursları düzenlenmeye başlamıştır. Kırsal kesimde 30 milyondan fazla kadın mesleki eğitim kurslarına katılmış, bir milyondan fazla kadın işçi yeniden çalışmaya başlamıştır. Ancak bu sorun sadece mesleki eğitimle çözülememektedir çünkü eğitim alanlardan sadece % 3.3'ü yeniden işe başlamıştır. Hebei eyaleti Cangxian bölgesindeki tarımla uğraşan kadınların da belirttiği gibi kadınlar hem ev hem işle ilgilenmek zorunda oldukları için daha fazla eğitim ve mesleki gelişime yeterli vakit ayıramamaktadır (Fang ve diğerleri, 2005, s. 60)

1.3.3. Politikaların Kadının İş Hayatına Yansıması

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile yeni bir devlet anlayışının benimsenmesi kadınları da önemli ölçüde etkilemiştir. İşgücüne erkek kadar kadının da katılmasının desteklenmesi sonucu kadın binlerce yıl hapsolduğu evinin dışına çıkmaya başlayarak,

ülkenin kalkınmasında önemli bir rol almıştır. 1980'den sonra düzenlenen ve uygulanan yasalar kadını istihdam, işgücü, eşit ücret gibi konularda korumaya yönelik olmuştur. Çeşitli idari önlemler ve programlarla desteklenen bu süreçte kadının iş hayatına daha fazla katılımı amaçlanmıştır. Aslında kadının eski Çin'deki konumu da düşünülürse büyük bir ilerleme kaydedildiği bir gerçektir. Ancak bu hala istenilen düzeyde değildir. Yasaların halk tarafından benimsenmesi ve işverenler açısından avantaj olarak görülmemesi kadın için yeni sorunlara sebep olmaktadır. Burada, yapılan yasal düzenlemelerin 1980'lerden sonra kadının iş hayatını nasıl etkilediği somut verilerle incelenecektir.

Çin'deki iş hayatı ve istihdam konusunu anlamak için bazı genel bilgilerin kısaca açıklanmasında yarar vardır. Çin'de kadınların çalışma yaşı 16-54, erkekler için de 16-59'dur. 16 yaşından küçük çocukların çalışması kanunen yasaktır. Çin'de işgücü için zengin kaynaklar mevcuttur ve yüksek bir işgücü katılımı vardır. Endüstrilerin dağılımında ise, kadınlar genellikle tarım, ormancılık, hayvan yetiştiriciliği, balıkçılık, üretim, toptancılık ve parekende satış, hazır yemek, eğitim, kültür, sanat, yayıncılık, film ve TV sektörlerinde yoğunluktadır. Eğitim açısından, kadınlar erkeklerden daha az eğitim almaktadır ve yönetim kadrosunda pek yer alamamaktadır. Aynı iş için kazançları da erkeklerinkinden azdır (Fang ve diğerleri, 2005).

Çin Halk Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana kadın ve erkek nüfusu birbirine oldukça yakındır. Yani toplumun yarısı kadınlardan, yarısı erkeklerden oluşmaktadır (CEDAW China Report, 2004) Ancak binlerce yıl aynı topraklarda işgücüne katılım

oranları neredeyse hiç olmayan ya da aile işçisi olarak çalışan kadın, devletin kadını işgücüne katılımda desteklemesi ile iş hayatına atılmıştır. Sayıları erkekler kadar olmasa da günümüz dünyasında pek çok gelişmekte olan ülkenin gıptayla bakacağı bir seviyeye ulaşmıştır. Çalışan Çinli kadınların sayısı onların ekonomik kalkınmaya ne kadar katkı sağladıklarının da bir göstergesidir.

1982 ila 1990 yılları arasında, kent ekonomisinin kalkınması için önemli çalışmalar yapılmıştır. Finans, kültür ve eğitim, radyo ve televizyon, kamu sağlığı, spor ve eğlence, sosyal refah, ticaret ve devlet kurumlarındaki çalışan kadın sayısı % 21'den 78'lere çıkmıştır (The Central People's Government, 1999).

Genel olarak, 2000'li yıllarda kadınlar toplam çalışan nüfusun % 45.3'ünü, erkekler ise % 54.7'sini oluşturmaktadır. 2002 yılında, 15 yaş ve üstündeki kadınların % 49'unun çalışmakta ve bu oran toplam işgücünün % 41'ini oluşturmaktaydı. Çalışan kadın nüfusunun yoğunlukta olduğu yaş ortalaması ise 20-49 olarak belirlenmiştir (CEDAW China Report, 2004, s.83).

Bunun yanısıra, gelişen eğitim olanakları, yalnız yaşamayı tercih eden kadınların sayısının artması, çalışan nüfus oranını da etkilemektedir. Nitekim, 15-19 yaş aralığındaki kadınların daha fazla eğitim almak istemesi işgücüne katılım oranlarının düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca, emeklilikten dolayı 60 yaş üstü çalışan kadınların oranında yine azalma gerçekleşmiştir. Aslında bu durum, kalkınan ekonomi ve ülkenin erkeklere olduğu kadar kadınlara da fırsatlar sunmaya başladığını göstermektedir.

Kadınların işsizlik oranı ise genellikle erkelerinkinden düşüktür. 2002 yılında, kadın ve erkeklerin işsizlik oranı sırasıyla % 6.8 ve 8.4'dü (CEDAW China Report, 2004).

Çin'in değişen ekonomisi ve meslek gruplarına bakıldığında kadın ve erkek çalışanların oranlarının da değiştiği görülür. 1982, 1990 ve 2000 yıllarını kapsayan istatistiklere göre, kadınların profesyonel ve teknik personel, ofis personeli, ticaret ve hizmet personeli gibi mesleklerdeki katılımları önemli ölçüde artmıştır. Diğer yandan, daha az kadın tarım sektörü, endüstriyel üretim, ulaşım ve ilgili alanlarda istihdam edilmektedir (The Central People's Government, 2005).

2004 yılı sonu itibariyle, ülke genelinde toplam 337 milyon kentsel ve kırsal çalışan kadın toplam çalışanların % 44.8'ini oluşturmaktaydı. Kentsel çalışma ünitelerinde, çeşitli sektörlerde çalışan 42.27 milyon kadın toplam çalışan sayısının % 38.1'i kadardı. 2004'te küçük ve orta ölçekli işletmelerin % 20'sine kadın girişimciler sahipti. Bu kadın girişimcilerin % 60'ı bir önceki on yıllık sürede ortaya çıktı. Ayrıca, kadınlar devlet işletmeleri ve kurumlarındaki teknisyen ve profesyonellerin % 43.6'sını oluşturmaktaydı. Bu oran 1995'teki % 37.3'lük oranda % 6.3'lük bir artış olduğunu göstermektedir (The Central People's Government, 2005).

Çin'deki ekonomik kalkınmanın bir diğer yarısını ise kırsal kesimdeki iş hacmi oluşturur. 2004 yılında, kırsal alanlardaki işletmelerde çalışan kadınlar 100 milyonluk toplam çalışan sayısının 40 milyonunu oluşturmaktaydı. Gıda, giyim, örgü ve diğer dokuma ürünleri, oyuncak ve elektronik endüstrileri ile geleneksel el sanatı ve hizmet

alım-satımında çalışan kadın oranı ise daha fazlaydı. Üretimin neredeyse % 65'i kadınlar tarafından yapılmaktaydı. Kadınlar ayrıca tekstil, ipek, çay, nakış/işleme, oyuncak üretimleri ile Çin'e yabancı döviz girişinin büyük bir bölümünü sağlamaktadır. Buna ek olarak, kırsal işletmelerde farklı seviyelerde yönetici olan kadınlar da mevcuttur. Örneğin, 2004 yılı sonu itibariyle, Jiangsu, Guangdong, Anhui, Fujian and Henan bölgelerinde belirtilen türde işletmelerde görev alan 2,000-3,000 kadın yönetici ve idareci vardı (The Central People's Government, 1999).

Mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılım ile yüksek öğrenimin kadınların çeşitli sektörlerde kendini göstermesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu durum ise, aslında ulusal devlet politikalarının ve idari önlemlerin kadın personel ve işçileri bir dereceye kadar etkilediğini göstermektedir. Tarım sektöründeki gerileme ise değişen ekonomi ve diğer sektörlere kaymaya bağlı olabilir. Ayrıca, makinaların da bu sektörde el işlerini azalttığı bilinmektedir. Kırsal alanlardan kentlere yapılan göçler ile kadın ve erkeklerin yeni sektörlerde istihdam edilmesi tarım sektörünü etkileyen diğer faktörlerdir. Nitekim, 1990 yılında toplam çalışan nüfusun % 76.1 kadın iken bu oran 1995 ve 2000'de % 68.8'e düşmüştür. Aynı zamanda, tarım dışı sektörlerdeki oran 1995'te % 23.9'dan 2000 yılında % 31.2'e çıkmıştır (The Central People's Government, 1999).

Endüstri genel olarak birincil, ikincil ve üçüncül endüstriler olarak sınıflanabilir. Birincil endüstri tarım ve tarımla ilgili aktiviteleri, ikincil endüstri ise bütün endüstriyel sektörleri ve inşaatı kapsar. Birincil ve ikincil endüstrilerde yer almayan diğer bütün

sektörler ise üçüncül endüstriyi oluşturur. 2002 Çin Nüfus Grafiği'ne endüstrilerdeki cinsiyet dağılım açısından bakılacak olursa, birincil endüstride kadın ve erkeklerin çok yakın oranlarda (% 48.6 ve 51.4) olduğu görülür. İkincil endüstride ise kadınların oranı % 34.9 iken bu oran erkeklerde % 65.1'dir. Üçncül endüstride ise kadınlar % 43.8, erkekler ise 56.2 'dir (The Central People's Government, 1999).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin yasal olarak kadın ve erkeğin eşit koşullarda ve hiç bir ayrım yapılmaksızın eğitim alma hakkını desteklediğini bilinmektedir. 2002 yılında kentsel ve kırsal kesimlerde çalışan nüfusun eğitim tablosuna bakıldığında, kentlerde kadınların % 4.3'ünün, erkeklerin ise % 1.7'sinin okur-yazar olmadığı görülür. İlköğretim okulu, lise ve meslek/teknik eğitim veren liselerde yakın oranlarda kadın ve erkek eğitim almaktadır.Üniversite ve yüksek öğrenimde ise oranlar kadınlar için % 11.5, erkekler için 14.3'tür. Kırsal kesimlerde ise, okur yazarlık oranı kentlere nazaran oldukça geridedir. Dahası, eğitimsiz kadın oranı % 15.8 iken bu oran erkeklerde % 6.5'dır (The Central People's Government, 1999).

İlkokulda eğitim gören kadın sayısı erkeklerinkinden fazladır ancak sayıları ortaokul ve liseler ile meslek/teknik liselerde birden düşmektedir. Bunun sebeplerinden biri, kırsal kesimlerde kadınların ev dışında da çalışmak zorunda olması ve okulu erken yaşta bırakmalarıdır. Ayrıca erken yaşlarda evlenip hem evin hem dışarıdaki işlerin sorumluluğunu aldıklarından öğrenimlerine devam edememektedirler. İşsiz nüfusu oluşturan kadınların çoğu ise ev işleriyle meşgul olmaktadır (The Central People's Government, 1999).

Eşit çalışma eşit ücret prensibinin uygulanmasına yönelik çıkarılan tüm kanun, yönetmelik ve idari önlemlerden sonra yıllık ücret istatistiklerine göre, 2002 yılında bütün sektörlerde kadın çalışanlar hala erkeklerden daha az ücret almaktadır. Bu maaşlarında en az 2000-5000 RMB fark demektir. Bu da kadınların erkeklerin kazandığının % 74-88'ini kazanabildiği anlamına gelmektedir (The Central People's Government, 1999).

1990'lara dönülecek olursa, durumun pek farklı olmadığı görülmektedir. Örneğin, kentlerde kadınlar aylık ücret olarak aynı iş için ortalama 193.15 yuan alırken, erkekler 149.60 yuan almaktaydı. Yani kadınların erkeklerin aldığı ücretin ancak % 77.4'ünü kazanmaktaydı. Kırsal kesimlerde ortalama yıllık maaş kadın ve erkek çalışanlar için sırasıyla 1,235 ve 1,518 idi. Bu durumda kadın erkekten % 18.6 daha az ücret alıyordu. Kadınların sadece % 1.2'si 10,000 yuan'den fazla ortalama yıllık gelire sahipti. Bu oran erkek çalışanlar için de aynıydı (The Central People's Government, 1999). Eşit işe eşit ücret alamama kültürel ve profesyonel yeterlilikteki farklılıklar ve mesleklerin dağılımı ile ilgili olabilir ancak kadın ile erkek arasında ücretler açısından açık bir gelir uçurumu oluşmaktadır.

Çalışanların sağlık sigortalarından yararlanma oranlarına gelince, kadınlarda bu oran % 45.6 iken erkeklerde ise % 54.5'tir. Emeklilik sigortası kadınlarda % 57.1 iken bu oran erkeklerde % 62.1'dir. Diğer yandan, Çin'de işsizlik ve iş kazası sigortaları büyük oranda ödenmemektedir. Bu oranlar işsizlik sigortasında kadınlar için % 22.4,

erkeklerde % 26.3 iken iş kazasında ise kadınlarda % 29.7, erkeklerde % 40.7'dir. Görüldüğü üzere, işletmeler/firmalar çalışanlarının sosyal güvenceleri ile ilgili yönetmelikleri tam olarak uygulamamaktadır. Devletin bu konuda pek yaptırım uygulayamadığı bu durumda görülebilir (The Central People's Government, 1999).

Tablo 1: Çin'de Ücretli İzin Oranları (%)

	Hastalık izni	Annelik izni ve gebelik bakımı
K	49.9	60.0
E	57.1	49.5

Kaynak: (The Central People's Government, 1999)

Tablodan da anlaşılacağı üzere, kadın ve erkeklerin ancak yarısı ücretli izinlerden yararlanabilmektedir. Bu da bazı firmaların kanunu uyguladığı, bazılarının ise-büyük ihtimalle özel işletmeler uygulamadığı anlamına gelmektedir (The Central People's Government, 1999).

Kadın çalışanların sağlığını korumak amacıyla 1980 yılında "Kadın Çalışanların İş Güvenliği Yönetmeliği", "Kadın Sağlığı Yönetmeliği" ve "Kadınlara Kısıtlanan İşler Yönetmeliği" yasalara eklenmiştir. 1999'da kadın çalışanlar için işletmelerin iş güvenliği konusundaki istatistiklere göre, devlete ait, kollektif, kooperatif işletmeler, müşterek girişimlerin uygulamaları iyi düzeydedir. Ancak, özel ya da şahsa ait

işletmelerde bu kanunlar yeterince uygulanamamaktadır (The Central People's Government, 1999).

Ayrıca, işletmelerin % 78.2'sinin jinekolojik kontrol yaptırma kuralını uyguladığı belirlenmiştir. Araştırılan kuruluşlarda, % 81.1'inin kadınların menstrual dönemlerinde fiziksel stresli işlerde çalıştırılmaları konusunda yönetmeliklere uydukları gözlenmiştir. Kadınların iş yoğunluğu yönetmeliği gereğini ise işletmelerin % 74.7'sinin uyguladığı, % 93.8'nin ise kadının hamileliği ve bebek emzirme dönemleri ile ilgili kanunlara uyduğu görülmüştür. Araştırılan işletmelerin % 97.2'sinin ise kadınlara 90 günlük annelik izni verdiği saptanmıştır (The Central People's Government, 1999).

Verilerden de anlaşılacağı üzere Çin'de kadının işgücüne katılımı yüksektir ancak hala istenilen düzeyde değildir. Devlet kadın çalışanları sağlık, iş hakkı, sigorta, izinler gibi konularda desteklemektedir. Ancak bu yönetmelikler ve yasalar yeterince uygulanamamaktadır. Kurumsal mekanizmalar ve alınan idari önlemler problemlerin çözümüne kısmi olarak yardımcı olabilmektedir. İstihdam alanları da zamanlar değişmiş ve eğitime verilen önem de artmıştır.

II. TÜRKİYE'DE KADIN

2.1. Geleneksel Türk Toplumunda Kadın

Bugün çok farklı coğrafyalarda yaşayan Türklerin anavatanının Orta Asya olduğu bilinmektedir. Çin'in ise binlerce yıl aynı bölgede varlığını sürdürmüş olması neticesinde Türklerin ve Çinlilerin bir zamanlar komşu olduğu, hatta aynı topraklarda yaşamış olma ihtimali yüksektir. Eski Çin'de kadının konumu önceki bölümde ele alındığından, bu bölümde İslamiyet öncesi ve sonrası Türk tarihinde yaşam biçimi ve kadına bakış açısı incelenecektir.

Türk mitolojisinde kadın ilahi bir varlık olarak anlatılır. Özellikle Yaratılış destanı buna bir örnektir. "Ak Ana" adında bir kadın Tanrı'ya insanı ve dünyayı yaratma fikrini verir. Bunun yanısıra, Oğuz Kağan'ın iki karısının da insanüstü varlıklar olduğundan bahsedilir. İlki karanlığı yarıp gökten inen mavi bir ışıktan, ikincisi ise kutsal bir ağaçtan doğmuştur. Yakutlarda ise ağaçtan çıkan nurlu bir kadının "Ak Oğlan" ı emzirdiği söylenir (Saçkesen, 2007) Türk Moğol inanışlarına göre ise Ötüken Yer Ana Tanrıçası olan bir dişidir (Göksel, 1993, 106).

Türklerin İslamiyet'e girmeden önce farklı bir yaşam tarzı vardı. Göçebe hayatı süren Türk toplumlarında Totem inancı ortaya çıkmıştır. Klan hayatı yaşayan bu toplulularda klan mensupları arasında evlenme yasak olup, egzogami (dışarıdan

evlenme) yaygındı (Kafesoğlu, 1980, s.9). Türklerin totemi kurtttu ve onu Ata sayarlardı. Totemcilikten sonra Şamanizm etkisine giren Türk toplumu artık Tanrı ve Tanrıçalara inanmaktaydı. Türklerin en güçlü buldukları ve inandıkları Tanrı'nın ise Ana Tanrıça olması ilginçtir. Doğum, aşk ve iyilik gibi konularda Tanrıça; hastalık, ölüm ve savaş gibi konularda ise Tanrı'nın gücünden bahsedilir (Göksel, 1993, s.105). Eşitlik Şamanizm'in temel prensibidir. Kadın güçlü, etkili ve kişilikli olarak görülür (Doğramacı, 1989, s.132).

Türklerin İslamiyet öncesi tarihi M.Ö. 4000 yıllarına kadar uzanır. Kadınların temel özellikleri ise "analık" ve " kahramanlık" olarak gösterilir. Eski Türklerde kadın ata biner, savaşır ve erkekler gibi silah kullanabilirdi (Savcı, 1973, s.107). Uzun tarihleri boyunca Türklerin kadına diğer toplumlarda çok daha fazla önem verdikleri bilinmektedir. Özellikle Oğuz Kağan destanında kadından çokça bahsedilir. Orhun Kitabelerinde kadınlar saygıyla anılır ve Oğuz prenseslerinin sosyal ve politik aktivitelerinden bahsedilir. O dönemde, kadınlar savaşlarda, toplantılarda ve sosyal ilişkilerde kocasının yanında yer alırdı (Gündüz, 2000, s.135).

Türkleri anlatan değerli eserlerden Dede Korkut Kitabı'nda da kadının "erkeği tamamlayan saygıdeğer kişiliğinden" bahsedilir. Kitabın girişi kısmında dört tip kadından ve niteliklerinden örnekler verir. Örneğin, "eve misafir geldiğinde… Onu karşılayacak erkek yoksa yedirip içeren, onurlandıran ve ona dostluk gösteren" diyerek, kadının görevlerinden birini açıklar. Aynı zamanda kadın evin direği olarak da belirtilir. Bu da, kadına verilen önemin bir göstergesidir. Aile kadının kontrolü altındadır. Türk

kadını 1069 yılında Yusuf Has Hacib'in yazdığı "Kutadgu-Bilig" adlı eserde de anlatılır. Kadından ve kızlardan "nadir" deyimiyle bahsedilir (Öztelli, 1976, s. 106).

"Türkçülüğün Esasları" adlı eserinde Ziya Gökalp İslamiyet öncesi Türk kadınından ayrıntılı olarak bahseder. Gökalp çalışmasında, kadın ve erkeğin soy bakımından eşit sayıldığını belirtir. Evin yalnız kocanın değil kadının da malı olduğu, yani ortak mal olduğunu açıklar (Unat, 1982, s.7). Bunun yanısıra, geleneksel Türk aile yapısını demokratik ve feminist olarak betimler. Türkleri tarihte etkisine almış olan Totemizm ve Şamanizmden de bahseder. Bu iki inanışta da kadınlar kutsal ve ilahi varlıklar olarak görülürdü. Bu nedenlerden dolayı aile ile ilgili işlerde kadın ve erkek birlikte bulunmak zorundaydı Halka emirname yazıldığında "Hakan ve Hatun emrediyor ki..." ibaresiyle başlanırdı. Hatun şölenlerde, kurultaylarda, ibadetlerde, harp ve sulh meclislerinde Hakanla beraber bulunur, görüşlerini belirtirdi (Gökalp, 1958, s.112) Örneğin, Mete Han'ın hatunu Büyük Hun İmparatorluğu adına Çin ile ilk barış antlaşmasını imzalamıştır (Saçkesen, 2007). Eski Türk metinlerinde "hatun kişi" tabirinin kadın yerine çokça kullanıldığı görülmektedir. Bu tabir 16.yüzyıla kadar kullanılmaya da devam etmiştir. (Teberoğlu, s.1-8)

Diğer yandan, Türklerde kadının yeri ve önemi İslamiyeti kabul etmeleri ile değişmeye başlamıştır. İslamiyetin ortaya çıktığı dönem Arap toplumunun ahlak, etik ve kadınlara davranışları açısından en kötü durumda oldukları zamandır. Kutsal kitap Kur'an'da bu dönem "Cahiliye Devri" olarak geçmektedir (Göksel, 1993, s.113)

İslamiyet M.S. 600. yüzyılda Arabistan'da doğmuştur. Soyun devamı ve ailenin geçimini sağlayan, savaşlara katılanlar erkek olduğu için kız çocuğuna önem verilmez, kız çocuğu doğuran kadınlar cezalandırılırdı. Yine bu dönemde kız çocukları diri diri gömülür ya da öldürülürdü. Erkekler birden fazla kadınla evlenir ve dul kadınlar ailelerinin uygun gördüğü kişilerle zorla evlendirilirdi. Kadınların yasal hakları erkeklerinkinden oldukça gerideydi (Tozduman, 1984, s.28).

İslam ile birlikte, kadınları ilgilendiren konularda bazı yeni kural ve uygulamalar getirildi. Yeni doğan kız çocuklarını öldürmek yasaklandı ve boşanma bazı şartlara bağlandı. İlk kez İslamiyet ile kadınlara miras ve mal edinme hakkı tanınmıştır. Kadın kocasına itaat etmekle, kocası ise karısına iyi davranmakla yükümlüydü. Kur'an'da kadın ve erkeğin eşit olduğu belirtilir. Saygı açısından da anne ve baba aynı derecedir (Doğramacı, 1989, s.133). Bu durum İslamiyet'in kadınları ve erkekleri evlilik, çocuk sayısı, boşanma ve cinsiyet ayrımı gibi konularda eşit kabul ettiğini göstermektedir.

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra gelenek ve göreneklerini korumaya çalıştılar ancak Arabistan, İran, Bizans ve Avrupa ülkelerinin de etkisi altında kaldılar. Bu karma kültürden kadınlar da kaçınılmaz olarak etkilendiler. Dahası, mezhepler de Türk kadınının toplumdaki yerine etkide bulunmuştur. Bunlar arasında Mevlevilik, Bektaşilik en iyi bilinenlerdir (İnan, 1982, s.19). Selçuklular 10. yüzyılda Anadolu'ya gelinceye kadar, Türk kadınları İslamiyet'in etkilerine rağmen aktif kalmaya devam etmişlerdir. Kadın günlük hayatta erkekle birlikte yer almaktaydı. Evine hapsolmamıştı ve harem henüz bilinmemekteydi. Selçuklular'ın hakimiyeti yaklaşık 300

yıl sürdü. O dönemde, kadının statüsü çarpıcı bir şekilde değişmiştir. Yine de, kadınlar sanat ve kültürel çalışmalar da hala aktiflerdi. Kadınlar adına medreseler, hastaneler ve kütüphaneler inşa edilmekteydi. Örneğin, Kutlu Türkan Hastanesi (1271), Kayseri'de Gevher Nesibe Hastanesi (1206), ve Turan Divrik'teki Melek Hatun Kütüphanesi (15 . yy) kadınlara ithafen yapılmıştır (Göksel, 1993, s.113).

Osmanlı toplumunda ise, kadın önceleri bazı dini sebeplerden ötürü aktif olsa da toplumda zamanla kaybolmaya başladı. Özellikle İstanbul'un fethinden sonra Bizans devlet yapısının da etkisiyle kadınların haremlere hapsedildiğine inanılmaktadır (Çağlar, 1992, s. 49). Diğer bir neden ise, Arap kültür ve geleneklerinin Osmanlı kültürünü etkileyerek kadının statüsünü değiştirmiş olmasıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda iki çeşit kadın vardı. Biri saraydaki kadınlar, diğeri ise kırsal kesimlerde yaşayan kadınlardı. Her iki durumda da, kadınlar erkeklere bağımlıydı. Saray kadınları tümüyle tüketici olmasına rağmen kırsal kesimdeki kadınlar üretici konumundaydı ve tarlada erkeğe yardımcı olarak çalışmaktaydı. Diğer yandan, saray kadınlarının ise padişahı dolaylı olarak etkileme ve devlet işlerine politik olarak karışabilmeleri gibi bir durum da söz konusuydu (Tayan Tunç, 1981, s. 108).

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemine doğru Batı'ya yetişebilmek için bazı reformlar yapıldı. Batıyı savunan bazı aydınlar toplumun ilerleyebilmesi için kadının statüsünün yükseltilmesi gerektiğini iddia etmekteydi. İlk kez 1858 yılında kızlar için ilk ve orta seviyeli okullar açıldı. 1842'de yine kızlar için meslek okulları

açıldı ve 1869 ila 1879 yıllarında kadınlar ebe, sanatçı ve öğretmenlik gibi görevlere getirildi (Göksel, 1993, s.134). Ancak, bu fırsata sahip olan ve kullanabilen çok az sayıda kadın vardı. Yine de 19.yüzyıl sonlarında bir grup aydın olarak Mukadderat, Şukufezar, Hanımlara Mahsus Gazete adlarıyla yeni gazeteler ve dergiler yayınlamayı başardılar. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde kadınlar için Teali-i Nisvan, Müdafaa-i Hukuku Nisvan, Asri Kadınlar Cemiyeti gibi dernekler kuruldu. Ancak o dönemde tartışılan tek konu evlilik meselesiydi. 1917'deki kararname ise kadınlar ilk defa boşanma hakkı elde etti ve çok eşlilik yalnızca kadının kabul etmesi şartına bağlandı (Tekeli, 1982, s.192).

Osmanlıların I. Dünya Savaşı'nda yenilmesi ve Kurtuluş Savaşının başlaması kadınların gerçek hayatta statülerini değiştirecek yasak haklar elde etmesini sağladı. Pek çok kadın savaşlarda ön saflarda yer alarak, ayrıca memur ve işçi olarak çalışarak katkıda bulundu. İlk işçi hakları da ilgili kadın işçilere tanınmıştı (Sağ, s.17). Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş döneminde Tanzimat'tan sonra Batı dünyasının da etkisiyle gerek düşünce dünyasında gerekse siyasal alanlarda bazı değişimler yaşanmış, özellikle II. Meşrutiyet ile radikal yenilikler yapılmıştır.[19]

[19] "Kadınların aile içindeki yasal durumuna ilişkin olarak 1917'deki Hukuk-u Aile Kararnamesine kadar kayda değer bir iyileşme olmadığı söylenebilir. (Bu kararname, evliliği yasal bir çerçeveye bağlamakta ve kadınlara boşanma hakkı tanımaktaydı; ayrıca, "çok karılı" evliliği, ilk eşin rızasına bağlayarak bir ölçüde sınırlandırmaktaydı.) Tanzimat sonrasında toplumda başlayan yenileşme hareketi, bu arada eğitim alanında gerçekleştirilen hamleler kadınları da etkiledi. 1862'de ilk kız rüşdiyesinin ve1869'da kızlar için zorunlu sıbyan mekteplerinin açılması, 1870'de ilk kadın müdire atanması ve aynı yıl kız öğretmen

Kadın hakları açısından da ilk ciddi gelişmeler bu dönemde ortaya çıkmıştır. Kadın toplumda görünür olmaya başlamıştır. Bu dönem aslında kadınların Türkiye Cumhuriyeti'ndeki tepeden inme de olsa hak kazanımlarına bir zemin hazırlamıştır. Böylece, yaşanan deneyimler ve birikim Cumhuriyet Türkiye'sine bir miras olarak aktarılmıştır (Kırkpınar, 1998, s.14).

2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını

Cumhuriyet döneminde yapılan köklü devrimler kadını da büyük ölçüde içine almış ve etkilemiştir. Yasalarda kadın ve erkeğin eşitliği belirtilmiş, kadının toplumda anne ve eş dışında roller kazanmasına da yardımcı olmuştur. Kadın evlilik, boşanma, seçme ve seçilme, meslek seçimi ve çalışma konularında haklar elde ederek, gerçek bir modern toplum olma yolunda ilk adımlar atılmıştır. Bunların yanı sıra, sanayileşme ve kentleşme sürecinde kadının aldığı yeni roller ve kazanımlar Cumhuriyet'in getirdiği önemli yenilikler olmuştur (Sağ, s.14).

Kurtuluş Savaşı yıllarında gerek hazırlık aşamasında gerekse savaş sırasında Türk kadının gösterdiği azim ve hizmeti tartışma götürmez bir gerçektir. Kadınlar hem mermi yapmış, hem bunları orduya ulaştırmış hem de geride kalanların ve yaralıların bakımını üstlenerek tarlada da çalışmıştır. Kadınların hizmetinin farkında olan ve içinde

---

okulunun açılması önemli adımlardır. Aynı dönemde aydın çevrelerde, gazete ve dergilerde kadın konusunda yoğun tartışmalar da başlar." (Berktay, 2004, s.12)

bulundukları düşük statüden kurtulmaları için Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonra harekete geçen Mustafa Kemal Atatürk onlara hak ettikleri değeri vererek çok büyük bir adım atmıştır. Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra kadın için başta eğitim olmak üzere pek çok alanda erkekler eşit haklara sahip olması için gerekli çalışmalar yapılarak en kısa sürede uygulanmaya çalışılmıştır (Sağ, s. 19).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında kuruluşundan sonra kadın ile ilgili ilk ciddi reformlar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Özellikle 1925-1926 yılları kadın haklarının en sık konuşulduğu yıllar olmuştur. En önemli gelişmelerden biri 17 Şubat 1926 günü Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesidir. Bu kanunla bütün vatandaşlar eşit haklara sahip olmuşlardır. 1924 yılında eğitim alanında Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile kadın ve erkekler eşit öğretim imkanlarına kavuşmuştur.[20]

Kadının toplumdaki yerinin değişmesinde en önemli etkenlerde biri de 3 Nisan 1930'da kadınlara Belediye Meclislerine seçme ve seçilme hakkının tanınmasıdır. 1933 yılında Türk kadını bu hakkını kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte, 5 Aralık 1935 tarihinde kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilerek o dönemde dünyadaki pek çok ülkeye örnek teşkil edecek bir uygulamaya imza atılmıştır (Arat, 1986, s.126-127).

[20] Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim birliği bir sistem olarak benimsenmiş bulunmaktadır. Eğitimin birleştirilmesi ile, özellikle 19. yüzyıl sonlarından beri Türkiye eğitiminde görülen medrese ve okul (mektep) diye devam eden ikililiğe son verilmiştir.

Türkiye'de kadının statüsü toplum yaşantısını belirleyen temel öğelerin gittikçe içiçe girip karmaşıklaşması gibi benzer süreçlerden geçmiştir. Bu nedenle 1950'li yıllardan itibaren ülkenin ekonomik, siyasal, sosyal, dini yaşantı biçimleri kadınlar arasında ilişkiler yönünden yakınlaşma yerine uzaklaşmaya neden olmuştur. Bu farklılıklar kadın ve erkeğin fırsat eşitliğinden aynı oranda yararlanamaması sorununu getirmiştir. Çalışan kadınlar arasında da pek çok farklılıklar söz konusu olmuştur. Aynı şekilde çalışmayan kadınlar da toplumun değer yargıları, dini dayatmalar ve sosyal statüleri açısından farklılıklar göstermektedir. Bu çelişki ve farklılaşmalar Cumhuriyet döneminin getirdiği yeni bir felsefe ve farklı yöntemlerden kaynaklanmaktadır. Böylece kadının toplumsal statüsü, bedensel, ruhsal ve kimlik algılayışında önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Bu değişimler teknoloji, eğitim, sanayileşme, tarım ve bürokraside de kendini göstermiştir (Kırkpınar, 1998, s.14-15).

Kadını etkileyen bir diğer nokta da Türkiye ekonomisinin gelişimidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışı ve Kurtuluş savaşı yıllarında ülke ekonomi, ulaşım, dış borçlar, üretim gibi neredeyse her alanda oldukça kötü bir durumdaydı. Bütün kaynaklar orduya harcanmış, sanayi yok denecek kadar az, tarım ise oldukça gerilemişti. Üretici erkek nüfusu oldukça azalmış, çocuk ve yetişkin ölümleri artmıştı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu itibariyle eldeki bütün kaynaklar ve fırsatlar oldukça kısıtlıydı. En basit ürünler dahi ithal edilmek zorundaydı. 12 milyonluk nüfusun büyük çoğunluğu okuma yazma bilmiyordu. Halk oldukça yoksuldu ve büyük toprak sahipleri de sanayiye katılmaktan oldukça uzaklardı (Coşkun, 2003, s.72-77).

Cumhuriyetin ilanından sonra ülkenin hızlı bir şekilde toparlanabilmesi için öncelikle kongreler düzenlenmiştir. Bunlardan en önemlisi 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir İktisat Kongresinin toplanmasıdır. Bu kongrede her kesimden temsilciler katılarak ülke ekonomisinin düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmış, önemli kararlar alınmıştır. Buna göre daha çok liberal temelli politikalar benimsenmiş, özel girişim desteklenerek gerekli finansal kaynakları sağlamak için bankalar kurulması kararlaştırılmıştır. Günlük tüketim ürünlerinin üretimine öncelik verilmesi, endüstri kollarının kurulması ve önemli kuruluşların millileştirilmesi gibi kararlar alınmıştır (Coşkun, 2003, s.72-77).

1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu ile devlet sanayinin gelişmesi için çalışmalar yapmıştır.[21] Ancak, 1929 yılında Amerika'nın iktisat buhranı sonrası dünya ekonomik sıkıntılara maruz kalmıştır. Bundan en az etkilenmek için de Türkiye 1931 yılında devletçilik ilkesi benimsenmiştir. Böylece, kapalı bir ekonomik politika izlenmeye başlamış, müdahaleci ve korumacı bir yol izlenmiştir. Bu nedenle 1930'lı yıllar devletçilik dönemi olarak bilinmektedir (Coşkun, 2003, s.72-77).

Nitekim, yapılan çalışmalar sonunda 1929-1939 yılları arasında dünya sanayi üretimi % 19 artarken Türkiye sanayisinin üretim artışı % 96'yı bulmuştur. 1930 yılında Merkez Bankası kurulmuş, dış borçların ödenmesine devam edilmiştir. Bunun yanısıra

[21] Sanayinin kurulması ve geliştirilmesi amacıyla kabul edilen yasadır (28 Mayıs 1926). Özel girişimciliğin sanayileşme yolundaki çabalarına destek amacıyla TBMM, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nu kabul etmiştir.

1946 yılına kadar dış ticaret fazlası sağlanmıştır ancak bu tarihten sonra hep açık verilmektedir (Coşkun, 2003, s.72-77).

II. Dünya Savaşı sonrasına kadar devletçiliği benimseyerek ilerleyen ülke ekonomisi, 1950 sonrası ABD'nin de etkisiyle kapitalist sanayi kalkınma modelini uygulamaya başlamıştır. Bu kalkınma süreci bugüne kadar devam etmekle birlikte, özellikle büyük toprak sahiplerinin modern sermaye sınıfına dönüşmesine neden olmuştur. Yıllık ortalama % 6 üzerindeki ekonomik büyüme ile Türkiye hızlı bir değişim ve modernleşme sürecine girmiş oldu (Coşkun, 2003, s.72-77).

1980 öncesi dönemde uygulanan ithal ikameci büyüme stratejisi 24 Ocak Kararları ile terk edilmiştir.[22] Bundan sonra, dışa açık büyüme stratejisi uygulamaya

[22] 24 Ocak 1980 tarihinde ekonomik literatüre geçen ve yapısal dönüşümleri içeren bir program. Süleyman Demirel, 1979 yılında Başbakanlık Müsteşarlığı'na getirdiği Turgut Özal'a, yeni bir ekonomik istikrar programı hazırlama görevi vermiş ve program kısa sürede hazırlanarak, 24 Ocak 1980'de kamuoyuna açıklandı. 24 Ocak Kararları'nın ana hatları şu şekildedir:

1.%32,7 oranında devalüasyon yapılarak günlük kur ilanı uygulamasına gidilmiştir.

2. Devletin ekonomideki payını küçülten önlemler alınmıştır.

3.Gübre, enerji ve ulaştırma dışında sübvansiyonlar kaldırılmıştır.

4.Dış ticaret serbestleştirilmiş, yabancı sermaye yatırımları teşvik edilmiş, kar transferlerine kolaylık sağlanmıştır.

5. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri desteklenmiştir.

6. İthalat kademeli olarak libere edilmiş, ihracat; vergi iadesi, düşük faizli kredi, imalatçı ihracatçılara ithal girdide gümrük muafiyeti, sektörlere göre farklılaşan teşvik sistemi ile teşvik edilmiştir. (Kaynak: http://www.turkcebilgi.com/24_ocak_kararlar%C4%B1/ansiklopedi)

konulmuş ve büyüme stratejisi daha çok verimlilikte artış sağlamayı ve ekonominin rekabet gücünü artırmayı amaçlamıştır. Bu nedenle, piyasa ekonomisinin kurumsallaşması yönünde önemli adımlar atılmıştır (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2002, s.1).1980'lerden 2001 yılına kadar GSMH yıllık ortalama 3,65 dolayında artış göstermiştir. Kişi başı gelir ise 1980 yılında 1.570 ABD doları iken 2001 yılında %2.143 ABD doları olmuştur (DPT, 2002, s.1). Bugün Türkiye ekonomisi, dünyanın en büyük ekonomilerinden biridir ve ekonomik gelişimi son hızla devam etmektedir.[23]

2.3. 1980 Sonrası Türkiye Cumhuriyeti'nde Kadına Yönelik Devlet Politikaları ve Kadının İş Hayatı

1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile devlet kadının sosyal yaşamda erkekle eşit haklardan yararlanabilmesi için önemli çalışmalarda bulunmuştur. Atılan en önemli adım kanunlarda kadın erkek eşitliğine yer verilmesi ve kadını ilgilendiren konularda gerektiğinde yasal düzenlemeler yapılmasıdır. Böylece kadın yasal olarak eşitlik hakkına sahip olmuş, farklı meslekler edinerek ekonomik özgürlüğünü elde etme şansını yakalamıştır.

[23] Dünya Bankası'nın Küresel Ekonomik Beklentiler 2010 raporunda, Türkiye'nin 2010'da yüzde 6,3, 2011'de yüzde 4,2, 2012'de de yüzde 4,7 düzeyinde büyümesinin beklendiği bildirilmiştir. (Cumhuriyet Gazetesi, 2010)

2.3.1.Kadın ile ilgili Yasa ve Düzenlemeler

Cinsiyet eşitliği politikaları genel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923 yılında kuruluşunu takiben cumhuriyetçi reformlarla başlamıştır. Modern bir devlet yapısı geliştirmek amacıyla toplumsal bir dönüşüm gerçekleştirilmiş ve reformlar Türk toplumundaki cinsiyet eşitsizliğini kaldırmak için yapılmıştır. 1923'ü takip eden on yıllık süreçte, kadınlar yurttaşlık hakkı elde etmiş ve Türk toplumunun yeniden yapılanması sürecinde önemli gelişmeler yer almıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM], 2008, s. 13).

Öncelikle kadınlar ve erkekler Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Kanunu-1924) ile eşit eğitim alma hakkına sahip oldular. Bu kanunla bütün öğretim kurumları birleştirilerek eğitimde tek sistem benimsenmiştir. Daha sonra, Türk Medeni Kanunu (1926) ile, kadınlar sosyal yaşamlarında temel haklar elde etmişlerdir. Kadınlar politikaya da pek çok ülkeden önce girerek, 1930 yılında belediye meclislerine 1934'te ise TBMM'de milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında kadınlara verilen haklar önemlidir çünkü bu haklar Türk toplumunda kadın haklarının yeniden yapılandırılmasına bir örnek teşkil eder. Bu reformların temel amacı kadınların ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasında yer almasını sağlamaktı. Cumhuriyet Dönemi'nde kadınlara verilen haklara rağmen, Türkiye'de hayatın her alanında hala cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir. Eğitim, ekonomi, sağlık ve hukukta cinsiyet eşitliğine dair ciddi ilerlemeler kaydedilmişse de, henüz istenilen seviyeye ulaşılamamıştır. Özellikle istihdam, güç ve karar verme, araştırma ve bütçe ile finansal

politikalar alanlarında cinsiyet eşitliği açısında önemli eksiklikler vardır (KSGM, 2008, s. 13).

Son yıllarda toplumsal gelişmelere bağlı olarak kanunlarda da cinsiyet eşitliği ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa'da yapılan değişiklikler kadınlarla ilgili politikanın değişiminin önemli bir yansımasıdır. 2004 yılında "Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin hayata geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür." hükmü Anayasa'nın 10. maddesine eklenmiştir. Bu düzeltme ile devlet cinsiyet ayrımcılığı yapmamanın yanı sıra, kadın ve erkeklerin her alanda eşit haklara sahip olabilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak ve tedbirleri almakla da yükümlü kılınmıştr. 4 Mayıs 2004'te Anayasa'nın 90.maddesine ise "Yürürlüğe konmuş temel haklar ve özgürlükler açısından milletlerarası andlaşma hükümleri ile kanunların farklı olması durumunda uyuşmazlığı çözmek amacıyla uluslarası andlaşmalar ulusal düzenlemelere göre üstün duruma" getirilmiştir. Bu düzenleme ise temel hak ve özgürlükler ile ilgili Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) de dahil olmak üzere uluslararası anlaşmalar ulusal hükümlerden öncelikli konuma getirilmiştir (KSGM, 2008, s.18).

Türk Medeni Kanunu da Türkiye ve dünyadaki gelişmelere bağlı olarak tekrar gözden geçirilmiştir. Temel amaç kadın ve erkek arasındaki eşitliği kanunlarla korumaktır. 1 Ocak 2002'de yeni Medeni Kanunun yürürlüğe girmesi ile Aile Mahkemeleri kurulmuş ve 2003'te mahkemeler sistemi içinde yerini almıştır. Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında aile içi şiddeti önlemek amacıyla çıkarılmıştır.

Böylece aile içi şiddet ilk kez yasal olarak hukuki metinlerde Türkiye'de tanımlanmış ve polis ile adalet mekanizmalarına mağdurun şikayeti olmaksızın harekete geçme yetkisi verilmiştir. 4 Mayıs 2007'de bu kanun aile içi şiddet geniş bir bakış açısıyla zenginleştirilmiştir. Yapılan düzeltme ve uygulamayı takiben 1 Mart 2008 yılında bir yönetmelik de uygulamaya konmuştur (KSGM, 2008, s.18).

Yeni Türk Ceza kanunu 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla, kadınlara karşı işlenen suçlar topluma karşı işlenen suçlardan ayrı tutulmuştur. Cezalar attırılmış, namus ve töre cinayetlerinin ömür boyu hapis ile cezaladırması kararlaştırılmıştır. Bu Türkiye'deki ceza hukukunda en ağır cezadır (KSGM, 2008, s.19).

Bunun yanısıra, 2003 yılında yürürlüğe giren Yeni İş Yönetmeliği ile kadın ve erkeklerin iş hayatında eşit hakları devlet tarafından korunmaktadır. İnsan hakları açısından işveren ile işçi arasında herhangi bir ayrımcılığa izin verilmemektedir. İşveren kadın ve erkekleri işe alırken işin yapısı, ortamı ya da biyolojik sebepler dışında hiç bir şekilde ayrımcılık yapamaz. İşveren kadın çalışanları cinsiyet ayrımı veya hamilelik sebebiyle sözleşmelerini feshedemez, işine son veremez. Ayrıca, işverenler eşit iş için kadın ve erkeklere farklı ücretler ödeyemez. Çalışanın cinsiyeti, medeni durumu, aile sorumlulukları, çocuk doğurma veya doğum gibi nedenler sözleşmesinin fesh edilmesi veya işten çıkarılması için geçerli sebepler değildir. Bu kanunla cinsel taciz ve yarı-zamanlı işler ilk kez ele alınmış ve annelik izni süresi uzatılmıştır (KSGM, 2008, s.19).

24 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren AB Müktesabatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı genel olarak eşitlikçi politikaların yaygınlaştırılması ve etkili bir şekilde uygulanması hedeflenmiştir. Bununla birlikte Türkiye 3 Şubat tarih ve 2003/5224 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Avrupa Birliği'nin Sosyal Politika Programları arasında yer alan Cinsiyet Eşitliği Topluluk Programı'na katılmıştır. 1982 yılında başlatılan bu topluluğun temel amacı istihdam, mesleki eğitim, terfi, çalışma ve işe giriş koşulları bakımından eşit muamele sağlamaktır.

Bu program kapsamında Türkiye Ulusal Programı'nda yapılan bazı düzenleme ve çalışmalar şunlardır: 2006 yılında yayımlanan tebliğ ile İş ve Meslek Bakımından Ayrımcılık Hakkındaki 111 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamında kamuda işe yerleştirme prosedürleri sadeleştirilmiş, cinsiyet ayrımı yasaklanmıştır.[24] İşsizlik Sigortası Kanunu ile de kadın ve erkeğin işsizlik sigortası erişiminden aynı derecede yararlanmaları sağlanmıştır. Hem kadın memurların hem de kadın işçilerin doğum izni ve buna ilişkin konularda kanunlarda paralellik düzenlemeler yapılmıştır. Son olarak da, Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkındaki Yönetmelik ile doktor raporuyla kadın işçilerin gebelik ve doğum sonrası izinleri ile ilgili hükümler açıklanmıştır (KSGM, 2008, s. 20).

[24] Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 1919 yılında kurulmuştur. BM tarafından insan haklarının, sosyal adaletin ve çalışma haklarının iyileştirilmesi amacıyla kurulan bu örgüte Türkiye 1932 yılında üye olmuştur.

Türkiye kadın ve erkelerin eşit haklardan yararlanabilmesi için Anayasa ve diğer kanunlarda yapılan düzenlemelerin yanısıra uluslararası anlaşmalara da katılarak daha fazla önlemler almıştır. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne katılan Türkiye ayrıca ILO, OECD, Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonu ve AvrupaBirliği'ne uyum sürecinde gerekli kadın-erkek eşitliği ile ilgili AB direktifleri doğrultusunda yasal düzenlemeler yapmayı ve bu yasaları uygulamaya geçirmeyi kabul etmiştir (KSGM, 2008, s.13-14).[25]

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuş kadın ve erkek eşitliği açısından uluslararası bağlayıcı hükümleri olan bir çeşit Kadın Hakları Bildirgesi'dir. Türkiye bu sözleşmeye 1985 yılında taraf olmuştur ve her dört yılda bir Komisyon'a ülkedeki kadınların durumları ile ilgili bir rapor sunar. Bu rapor değerlendirildikten sonra tavsiye kararları bildirilir. Türkiye, ayrımcılığı önlemeye yönelik ülkelerin gerekli tüm yasal ve özel önlemleri almasını amaçlayan bu sözleşmeye taraf olduğunda beri kadın hakları açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır (KSGM, 2008, s.16-17).

[25] Avrupa Sosyal Şartı: Avrupa Konseyi üyesi 13 ülke tarafından 18.10.1961 tarihinde Torinoda imzalanan, Türkiyenin ilk imzacı devletler arasında yer almasına rağmen, 1989 yılında onaylayarak taraf devletler arasında yer aldığı, çalışanların durumlarını değerlendiren sözleşmedir.
OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development): Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü uluslararası bir ekonomi örgütüdür

Ayrıca Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'nın çalışan kadın ve erkeklerin eşit işe eşit ücret alması, kadının analık hakkının korunması ve ailenin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkını belirten maddelerini tanımayı taahhüt etmiştir (KSGM, 2008, s.17). Türkiye Uluslarası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmelerinden ise "Her Nevi Maden Ocaklarında Yeraltı İşlerinde Kadınların Çalıştırılmaması Hakkında 45 sayılı Sözleşme, Ücretin Korunması Hakkında 95 sayılı Sözleşme, Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadın İşçiler Arasında Ücret Eşitliği Hakkında 100 sayılı Sözleşme, Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında 102 sayılı Sözleşme, İş ve Meslek Bakımından Ayrımcılığa İlişkin 111 sayılı Sözleşme, İşçilerin İyonizen Radyasyonlara Karşı Korunması Hakkında 115 sayılı Sözleşme, İstihdam Politikasıyla İlgili 122 sayılı Sözleşme, Tek İşçinin Taşıyabileceği Asgari Ağırlık hakkında 127 sayılı Sözleşme, Hizmet İlişkisine Son Verilmesi hakkında 158 sayılı Sözleşme"yi onaylamıştır (KSGM, 2008, s.17).

2.3.2. İlgili Kurumlar ve Alınan İdari Tedbirler

1987 yılında kadın erkek eşitliğinin devlet çatısı altında yapılanması Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu'nun kurulmasıyla olmuştur. O dönemde DPT tarafından hazırlanan Beşinci Kalkınma Planı'nına göre bu kurul dezavantajlı kesimlerdeki kadın sorunlarıyla ilgilenecekti. 1990 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 2004 yılında yeniden yapılandırılarak kadının insan haklarının korunması ve güçlendirilmesine yönelik sorumlulukları arttırılmıştır (KSGM, 2008).

Bunun yanında, devlet kurumlarında kadınla ilgili bazı özel birimler de kurulmuştur. Bunların bazıları Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı - Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı - Kadın Çiftçiler Daire Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı - Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı - Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu - Sosyal İstatistikler Daire Başkanlığı Bünyesinde bulunan Nüfus ve Demografi Grubunun altında Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Takımı, Başbakanlık Güneydoğu Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığına (GAP) bağlı ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadınlara hizmet sunan Çok Amaçlı Toplum Merkezleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde var olan Aile, Kadın ve Toplum Hizmetleri Daire Başkanlığı ve bu daire başkanlığına bağlı olarak hizmet veren Toplum Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri ve Kadın Konukevleridir (KSGM, 2008).

Dahası, yerel yönetimler sundukları hizmetler açısında kadın katılımına daha uygun olduklarından Türkiye'de Gündem 21 adıyla yapılan çalışmalarda 60 kentte, yerel kent konseyleri içinde yer alan 40 civarında kadın meclisi bulunmaktadır. Bu yerel yönetimler sığınma evleri, aile yaşam merkezleri, hanımlar lokali ve pek çok alanda kurslarla kadınlara ve ailelere hizmet sunmaktadırlar (KSGM, 2008, s.22-23).

Türkiye'de 15 üniversitede Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler toplumsal cinsiyet, kadınların sosyal ve ekonomik

statüleri, sağlık, eğitim gibi pek çok alanda araştırmalara katkıda bulunurlar. Buna ek olarak 4 üniversitede Kadın Çalışmaları Ana Bilim dalı vardır.[26] Bu yapılanmaların bir amacı da araştırmaların yanısıra kadın haklarına duyarlı insan kaynakları yetiştirmek ve toplumu bilinçlendirmektir (KSGM, 2008, s.23).

Cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla Türkiye'de pek çok sivil toplum kuruluşları (STK) kurulmuştur. Hatta bu kuruluşlar Kadının Statüsü Danışma Kurulunda temsil edilmekte ve aktif rol almaktadırlar. Türkiye'nin hemen her yerinde temsilclikleri olan bu yapılanmalar toplumda hemen her alanda kadının haklarını korumak ve gelişmesini sağlamak amacıyla çalışmalar sürdürmektedir (KSGM, 2008, s.23).

[26] 1993'te İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı kuruldu. 1994'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), 1995'te Ankara Üniversitesi ve 1999'da Ege Üniversitesi Kadın Çalışmaları yüksek lisans programlarına başladı. Araştırma merkezleri olarak ise, Ankara'da Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM), Atılım Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM) olmak üzere dört merkez vardır. İstanbul'da ise Türkiye'nin ilk merkezi İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin (KAUM) yanı sıra Marmara Üniversitesi Kadın İşgücü İstihdamı Araştırma ve Uygulama Merkezi faaliyet göstermektedir. Bunlar dışında, Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Çukurova Üniversitesi Kadın Araştırma ve Uygulama Merkezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Uygulama ve Eğitim Merkezi, Gaziantep Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Mersin Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (MERKAM), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi (YUKAM) bulunmaktadır. (Gündem, 2006)

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) Türkiye'de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Hollanda Sosyal İşler ve İstihdam Bakanlığı tarafından Toplumsal Cinsiyet Eşitliği'nin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi kapsamında uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Ulusal Eylem Planı (2008-2013) içinde Pekin Eylem Platformu'nda belirlenen alanlardan "Kadın ve Eğitim", "Kadın ve Ekonomi", "Kadın ve Yoksulluk", "Kadın ve Sağlık", "Yetki ve Karar Alma Süreçlerine Katılım", "Kadın ve Çevre", "Kadın ve Medya", "Kadının insan Hakları", "Kız Çocukları" ve "Kadının İlerlemesinde Kurumsal Mekanizmalar" konularında cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi amacıyla hedef ve uygulama stratejileri belirlenmiştir (KSGM, 2008, s.5).

2007-2013 yıllarında uygulanmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından hazırlanan 9.Kalkınma Planı'nda kadının işgücüne katılımını arttırılması hedeflenmiştir. Kalkınma planına göre, işgücü oranında % 2.1'lik bir artış meydana gelmesi ve bunda kadınların temel belirleyici olması beklenmektedir. Bu amaca ulaşılabilmesi için ide eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekir. Ayrıca, kadınların sosyal ve ekonomik statüsünün yükseltilebilmesi için aktif işgücü politikaları ile istihdamın arttırılması ve işgücü piyasasına girişin kolaylaştırılması gerekmektedir. Böylece, 2013 yılı sonu itibariyle kadınların işgücüne katılım oranlarının % 29.6 olması öngörülmektedir (KSGM, 2008, s.14).

Türk Anayasası vatandaşların mesleklerini ve işlerini seçme haklarını korur ve işin gerektirdiği nitelikler dışında hiç bir şekilde ayrım yapılmayacağını taahhüt eder.

Yeni Medeni Kanuna göre ise evli çiftler işlerini seçerken ve çalışırken birbirlerinden izin almak zorunda değillerdir. Çalışma hakkı devlet tarafından yasal olarak korunmasına rağmen, işgücü piyasasına katılan kadınların sayısı gittikçe azalmaktadır. Bu sebeple, devlet işverenleri ve kadın işçileri çalışma konusunda cesaretlendirmek için bazı önlemler almaktadır. Ayrıca, istihdam konusunda sorun yaşayan kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplar için işgücü eğitim kursları, mesleki eğitim ve rehabilitasyon programları, eğitim programları, danışmanlık programları kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri ile ticaret odaları tarafından düzenlenmektedir. Bu kuruluşlar ülkenin işgücüne katkıda bulunmak amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı güvencesinde İŞ-KUR ile işbirliği yaparlar (KSGM, 2006, s.52).

Kadınların işsiz kalması veya işgücü piyasasında karşılaştıkları güçlüklerin sebeplerinden biri bazı işler için gerekli mesleki yeterliliklere sahip olmamalarıdır. Bu problemi aşmak için 2003 Ekim ve 2006 Mart aylarında gerçekleştirilen Aktif İş Gücü Programları Projesi ile 19.780 kadın onlar için hazırlanan eğitimler ve 30 kurslardan yararlanmıştır. Bu proje ile 4.678 erkek ve 4.846 kadın olmak üzere toplam 9.524 kişi iş bulmuştur. Bu kişilerden 1.982'si ise kendi işlerini kurmuşlardır. Buna ek olarak, işsiz kadınlara mesleki eğitim verilmesi amacıyla İŞ-KUR iş kurma ile ilgili 7200 gelişim ve eğitim kursu organize etmiştir. 1998 ila 2005 yılları arasında yapılan bu kurslara toplam 131.184 kişi katılmış ve iş bulmayı garantilemiştir. Bu programlara 85.642 kadın katılmıştır. Ayrıca İstanbul, Kocaeli ve Şanlıurfa'da yapılan Genç Kız ve Kadınların Mesleki Eğitimi ve İstihdamı projesi ile 3717 kadın toplam 195 mesleki kursa katılmıştır (KSGM, 2006, s.53).

Tarım sektöründeki kadınlara da destek verilmektedir. Örneğin, "Kırsal Sosyal Destek Projesi" ile 287 kadın destek almıştır. Ayrıca KOSGEB tarafından organize edilen genç kız ve kadınlar için iş yaratılması ve aktif işgücü piyasasının geliştirilmesi ile ilgili projelere katılanların % 30'u yine KOSGEB'in desteğiyle kendi iş yerini kurmuştur. İş Geliştirme Merkezi de KOSGEB tarafından iş kurmayı kolaylaştırmak için kurulmuştur. Kadınlar bu merkezden iş kurma prosedürünü öğrenme, danışmanlık hizmeti alma, finansal kaynaklara ulaşma, genel iş yeri ekipmanları ve hizmeti gibi konularda bilgi alarak yararlanmaktadır (KSGM, 2006, s.55).[27]

Bunun yanısıra, yüksek teknik ve mesleki işlerin koşullarını sağlayabilmek amacıyla "Türkiye'de Mesleki Eğitimi Güçlendirme Projesi" (MEGEP) 30 şehirde ve 145 pilot kuruluşta Milli Eğitim Bakanlığı tarafından diğer ilgili kuruluşların da desteği ile uygulanmaktadır. Bu proje ve kız teknik okulları ile kadınlar gelecekteki işleri için gerekli formal eğitimi alma fırsatı elde etmektedir (KSGM, 2006, s.55).

2.3.3. Politikaların Kadının İş Hayatına Yansıması

Türkiye'de işgücüne katılımda kadın ve erkek arasında büyük bir uçurum vardır. Aslında son yıllarda hem işgücü katılımı hem de genel istihdam oranlarında düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş genel olarak % 50'dir ve 2006'da % 43.2 idi. Bu durum yeni iş

[27] KOSGEB küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin küresel rekabet ortamında güçlü olmalarını sağlayan, yüksek nitelikli ve öncü bir kurum olması amacıyla kurulmuştur.

olanakları yaratılmadığı ve iş piyasasına katılım oranının da çok düşük olduğunu gösterir. 1990'ların ortalarında kadının işgücüne katılım oranı % 31'di ve yavaş yavaş 2006'da 22.3'e kadar düştü. Diğer taraftan, erkeklerin işgücüne katılımı da bir kaç yıl düşüş gösterdi ancak 2004 yılında yine artmaya başlayarak 2006'da 64.5'e ulaştı (KSGM, 2006, s.45-48).

Kentlerde iş gücüne katılımda kadın oranının düşük olmasının temel sebebi göçtür. Kırsal kesimlerden kentlere yapılan göçlerle şehirlerin nüfusu gittikçe artar. Kırsal kesimlerde daha çok ücretsiz işçi olarak çalışan kadınlar kentlere göç edince ev işçileri olarak ev ve aile bakımını üstlenir. Erkekler için kentlerde iş bulmak daha kolaydır ve işgücüne katılan kadın oranı azalmaya devam etmektedir. Kentteki iş piyasasının koşullarını sağlayamamak ve ailenin kısıtlaması gibi sebeplerden dolayı da kadınlar kentlerde iş piyasasında daha geri planda kalmaktadır. Kırsal kesimlerde çalışan kadın oranı % 33 iken kentsel kesimlerde bu oranın % 19.9 olduğu görülmektedir. Kentlerdeki nüfus artışına rağmen işgücü oranı bu artışın hala çok gerisindedir. Nitekim, 1988'den 2006 yılına kadar 15 yaş üstü nüfus % 53.1 oranında artmasına rağmen işgücündeki artış oranı % 27.8'de kalmıştır. Türkiye artan mesleki fırsatlarla artan istihdam taleplerini karşılayamamakta ve kadınlar için işgücüne katılımda yeni işler yaratamamaktadır (KSGM, 2006, s.46).

Eğitimin işgücüne katılımda çok önemli bir rolü vardır. Eğitim seviyesi de istihdam oranını etkilemektedir. Kentlerde yüksek eğitim daha önemlidir. Üniversite mezunu kadınların işgücüne katılım oranları % 70 iken ilkokul mezunlarının ise

% 13'tür. Benzer koşullar altında üniversite mezunu kadın ve erkeklerin eşit fırsatlara sahip olduğu ve birlikte çalıştıkları iş yerlerinde daha az cinsel tacize uğradıkları gözlenmiştir (Tokgöz, 2004).

Diğer taraftan, evliliğin iş bulma konusunda olumsuz etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Daha az eğitim almış kadınlar evlendikten sonra genellikle işgücüne daha az katılmaktadır. Örneğin 2006'da kentteki çalışan kadın oranının % 35'i bekar, % 15'i ise evli kadınlarda oluşuyordu (KSGM, 2006, s.46).

Eğitim seviyesi cinsiyet oranı ve ücret farkına bağlı olarak incelendiğinde ise düşük seviyede eğitim alanların diğerlerine göre daha az ücret aldıkları, yüksek eğitim alanlarda ise kadın ve erkek arasındaki ücret farkının % 17,7 olduğu görülmüştür.
Kadınların daha çok düşük ücretli ve fazla beceri gerektirmeyen işlerde çalışması ve eşit iş için erkeklerden daha az ücret alması ücretlerde cinsiyet ayrımının göstergeleridir. TÜİK'in 2006 Kazanç Yapısı Anketi sonuçlarına göre, erkeklerden kadınlardan daha fazla kazanmaktadır. 2006 Kasım'da yıllık ortalama kazançlar karşılaştırıldığında erkeklerin aylık ortalama kazancı 1,107 TL ike kadınlarda 1,091 TL'dir. Diğer bir deyişle, kadınlar erkeklerin % 98.5'i kadar kazanmaktadır. Yıllık kazanç olarak bakıldığında ise bu oran % 98 olarak kalır.Ayrıca meslek grupları, ekonomik sektör, yaş grubu gibi koşullar da ele alındığında bu oran değişkenlik göstermektedir (KSGM, 2008, s.5)

Kayıtsız istihdam oranı da Türkiye'de çok yüksektir. Türkiye İstatisktik Kurumu verilerine göre bu oran % 50 civarındadır. Kırsal kesimlerde bu oran % 73.8 iken kadınlar bu oranın % 91.4'ünü, erkekler ise % 64'ünü oluşturmaktadır. Öte yandan, 2000 yılında kentlerde kayıtsız isthidam oranı % 28.8 ve kadınlar % 30, erkekler % 28.5'te idi. 2006'da ise bu oranlar sırasıyla kırsal kesimlerde % 67.5, kadınlar için % 89.3, erkekler için ise % 56.5 ve kentlerde % 35.1, kadınlar için % 39.3 ve erkekler için % 34.5 idi. 2006'da bu oranların neredeyse % 90'ı tarım sektöründe iken tarım dışı sektörlerin % 34'ünde kayıtsız istihdam tespit edilmiştir. 2006 yılında aile işçileri olarak çalışan grubun ise % 76.8'ini kadınlar, % 23.2'sini erkekler oluşturmaktaydı (KSGM, 2006, s.48).

Türkiye'de iş yoğunluğunun kadın ve erkeklere göre dağılımı sektörlere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, 2006 yılında kadınlar daha çok tarımsal sektörlerde çalışırken erkekler hizmet sektöründe çalışmaktaydı. İstihdam edilen kadınların % 48.5'i tarım sektöründe iken % 37.1'i hizmet sektöründe ve % 14.4'ü endüstriyel sektörlerdeydi (KSGM, 2006, s.48).

Özellikle kırsal kesimlerde, aile içinde ücretsiz işçilik yaygındır. Kentlerde ise özellikle endüstri ve hizmet sektörlerinde aynı sorun mevcuttur. Kadınlar için ücretsiz işçilik neredeyse bir kuraldır ve çalışıp ücret almayan kadın oranı % 65.3'tür. Bu da kadınların yaklaşıl üçte ikisinin aile işçileri olduğu anlamına gelir. Ayrıca, eğitimin kadınların çalıştıkları sektörleri de etkilediği göz önüne alınırsa düşük seviyede eğitim alanların daha çok tarımsal sektörlerde iş buldukları gözlemlenmiştir. Bunun aynı sıra,

kentlerde işsizlik oranu kırsal kesimlerden fazladır. Özellikle kadınlar kırsal kesimlerde tarım sektöründe ücretsiz işçi olarak çalıştıklarından istihdam oranı oldukça düşüktür (KSGM, 2006, s.49-50).

İşsizlik oranına bakıldığında ise 2010 itibariyle genel itihdam oranı % 40.7 iken işsizlik oranı 14.4 olmuştur. İşsizlik oranının 2009'a göre (% 16.1) azaldığı görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2010). Ancak işsizliğin gerçek boyutunun çalışamaya hazır olan ancak iş aramayan gruplar da dahil edilirse çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Tokgöz, 2004).

Diğer bir ilginç nokta da erkeklere göre çok daha fazla kadının profesyonel meslek gruplarında çalışmasıdır. Buna rağmen üst-düzey işlerde kadınların katılımı oldukça düşüktür. Bu durum kadınların kariyer konusunda ciddi sorunlar yaşadığının bir göstergesidir. İşyerinde kadınların yaşadıkları bu durum terfilerde eğitim, beceri ve deneyim gibi niteliklerin bazen göz ardı edilerek erkeklere öncelik verilmesi de etkili olmaktadır (KSGM, 2008, s.37).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre işgücüne dahil olmama sebepleri ise kadınlarda en başta ev işleriyle meşgul olmalarıdır. 1988'de sayıları 8,860,000 iken bu sayı 2008'de 12,186,000'a yükselmiştir. Ev işlerinin yanı sıra iş bulma umudu olmaması, eğitim görme, emeklilik ve mevsimlik işçi olarak çalışma sebepleri de vardır (TÜİK, 2010).

Dahası artık kadın ve erkeklerin eşlerinde aradığı özelliklerde de değişmeler meydana gelmiştir. 2006 yılında yapılan araştırmalara göre kadın ve erkeklerin evlenecekleri kişilerde aranan özellikler sıralanmıştır. Buna göre, kadınların % 13.8'i eşlerinin yüksek gelirli olmasını istiyor. Erkeklerin ise kadınlarda aradığı ilk özellik % 95 gibi yüksek bir oranla eşinin bir işinin olması. % 79,4 oranında ise yüksek gelirli olması ve % 35.3 ile eşlerinin çalışma saatlerinin az olmasını tercih ettiklerini belirtmişlerdir (TÜİK, 2010).

Yine de kadın ve erkeklerin çalışma hakkındaki düşünceleri hakkında yapılan araştırmalar şu gerçeği de ortaya çıkarmıştır. Hem kadınlar hem de erkeklerin yarısından fazlası (sırasıyla %64,7 ve %60,7) kadınların en önemli görevlerinin çocuk bakımı ve ev işleri olduğunu belirtmiştir. Kadınların çalışmasının uygun olmadığının belirtildiği durumlarda ise sırasıyla çalışmanın geleneklere aykırı olması, çalışma ortamının güvenli olmaması ve çocukları mağdur olması gerekçe gösterilmiştir (TÜİK, 2010).

Ev içi sorumluluk paylaşımına bakıldığında ise 2006'da yapılan araştırmalar, ev işlerinden yemek yapma, ütü yapma ve sofra hazırlama gibi konularda kadınların ortalama % 80 oranıyla sorumlu olduğunu göstermektedir. Eşin bu konuda sorumluluk oranı ise % 2.2'lerde kalmaktadır. Öte yandan alışveriş, faturaların ödenmesi ve onarım ve bakım işlerini daha çok erkeklerin üstlendiği görülmüştür. Kadının evde geleneksel rollerinden sıyrılamadığı görülmektedir (TÜİK, 2010).

III. DEĞERLENDİRME

3.1. Çin ve Türkiye'de Devlet Politikalarının Kadının İş Hayatına Etkileri

Geleneksel Çin ve Türk toplumunlarında genel olarak ataerkil bir yapı hüküm sürmekte, kadın erkeğin boyunduruğunda ikincil planda yaşamaktaydı. Kırsal kesimde yaşayan kadınların iş hayatı çoğunlukla tarım işçiliğinden ibaretti. Kadın ücretsiz aile işçisi olarak çalışır ve aynı zamanda ev ile aile bireylerinin bakımını üstlenirdi. Ancak yirminci yüzyılda yeni yönetim anlayışlarıyla kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve Çin Halk Cumhuriyeti'nde kadın sosyal, ekonomik, politik ve diğer bütün alanlarda haklar elde etmiş, yaşamı büyük ölçüde değişmiştir.

Cumhuriyet rejimi ile kurulan Çin ve Türkiye'nin kuruluşu iki ülke kadınları için bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü kadın hem ailede, hem yönetimde hem de iş hayatında söz sahibi olmuş, devlet kadının bu haklarını güvence altına almıştır. Türkiye bu hakları Öğretim Birliği Kanunu (1924), Türk Medeni Kanunu (1926) ve 1930-1933 yıllarında kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile Çin'den önce gerçekleştirmiştir. Çin'de ise 1949 yılı itibariyle Evlilik Kanunu (1950), Toprak Reformu, Seçim Kanunu ve İş Sigortası Yönetmeliği (1951) ile kadınlara ailede, mirasta, seçimlerde ve iş hayatında erkekle eşit konumda olması için haklar verilmiştir. Bu yasalarla kadın devlet desteği ile pek çok alanda varlığını gösterme imkanı bulmuş, toplumsal cinsiyet eşitliği adına geleneksel rollerden sıyrılmak için önemli bir fırsat elde etmiştir. Kadının yasal olarak kanunlar önünde erkekle eşit olması, evden çıkarak iş

hayatına ve devlet yönetimine katılması kadın açısından son derece çarpıcı gelişmelerdir.

Savaştan çıkan ve yeni kurulan bu iki ülkenin ekonomisi elbette oldukça kötü durumdaydı. Ülkenin kalkınması ve nüfusun doyurulabilmesi için devlet merkezli ekonomi modelleri tercih edildi. Çin'de sosyalist merkezli devlet ekonomisi ile halk kadını ve erkeği ile doğrudan üretime katılmıştır. İstihdam açısından özellikle tarım sektöründe çalışan kadın sayısında çok önemli artışlar olmuştur. Kadınlar Kültür Devrimi'den sonra yarı uzmanlık eğitimi de alarak tarım dışında farklı meslekler edinmişlerdir.1979 yılına kadar Çin düşük hayat standardına sahip, yoğun emek harcanan ve dış dünyaya kapalı bir toplum olarak devam etmiştir. Türkiye'de ise özellikle 1930'lu yıllar devletçilik anlayışının uygulandığı ve pek çok sektörün devlet tarafından desteklendiği yıllar olmuştur. 1950 sonrası kapitalist sanayi kalkınma modeli ise günümüze kadar uygulanmaya devam etmiştir. Kadınların işgücüne katılım oranı tarım dışı sektörlerde de artmıştır. Ancak Çin'de olduğu gibi 1980'li yıllardan itibaren dışa açık büyüme stratejisi ile farklı bir döneme girilmiştir. Hem Çin hem Türkiye'de ulusal kalkınma ve ekonomik gelişim için kadının işgücüne ihtiyaç duyulmuştur.

1978 sonrası iki ülkenin mevcut ekonomik modellerinin yetersiz kalması ve kalkınma için dışa açık bir büyüme politikası benimsemesi gerekli hale gelmiştir. Yabancı yatırımların artması ve devlet destekli olmayan özel firmaların ortaya çıkması ile rekabetçi bir anlayış hakim olmuştur. Ancak çalışan kadınların bu ortama hazırlıklı olmaması, eğitim seviyelerinin düşük olması ve gerekli uzmanlık eğitimlerini almamış

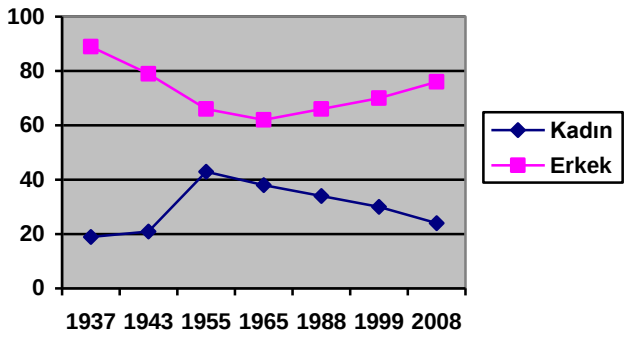
olmaları istihdamda olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bu dönemde Çin'de pek çok kadının işten çıkarıldığı bilinmektedir. Türkiye'de ise özellikle 1990'lardan bu yana kadının işgücüne katılım oranı gittikçe azalmaktadır. Eğitimin önem kazanması ile kadınların yüksek öğretime devam etmeleri, yeni istihdam olanaklarının yaratılmaması, ev ve iş sorumluluklarının ağır bir yük oluşturması ve kentlere göç genel olarak kadın istihdamının azalmasına neden olmaktadır. Yani ekonomik reform yeni fırsatlar yaratırken çalışan kadınlar için yeni sorunlar da ortaya çıkarmıştır. Ayrıca ekonomik gelişmeler hayat standardının daha yüksek olmasını isteyen yeni bir çalışan grup meydana getirmiştir. Bu noktada eğitimine ve iş kalitesine önem veren daha seçici bir toplumdan da bahsedilebilir.

1980'li yıllarda Çin ve Türkiye kadın sorununa daha fazla önem vererek önceki yasalardaki eksiklikleri gidermiş, bazı yeni yasalar çıkarmıştır. Çin'de 1992 yılında Kadın Hak ve Menfaatlerini Koruma Kanunu, İş Kanununda yapılan düzenlemeler ve Zorunlu Eğitim Kanunu (1986) bu konuda yapılan önemli çalışmalardandır. Türkiye'de ise Aile Mahkemelerinin kurulması, Ceza kanununda yapılan düzenlemeler işe Yeni İş Yönetmeliği (2003) ile İşsizlik Sigortası Kanunu (2006) ile kadınların hakları tekrar gözden geçirilerek devlet desteği arttırılmıştır. Son yıllarda yasalarda yapılan düzenlemeler kadına yönelik daha ayrıntılı ve her alanı kapsayan yasal güvence sağlanması açısından önemlidir. Çalışan kadınların eşit iş için eşit ücret alması, sosyal güvencesinin sağlanması, annelik ve gebelik izni gibi ücretli izin hakları ile sözleşmelerinin hiçbir cinsiyet ayrımcılığından dolayı fesh edilememesi gibi konularda devlet tarafından korunmaktadır. Ancak gerçek hayatta özellikle iş yaşamında kadın

erkek eşitliğinin yasalardaki gibi uygulanmaması idari önlemlerin alınmasına, uluslararası anlaşmalara taraf olunmasına neden olmuştur.

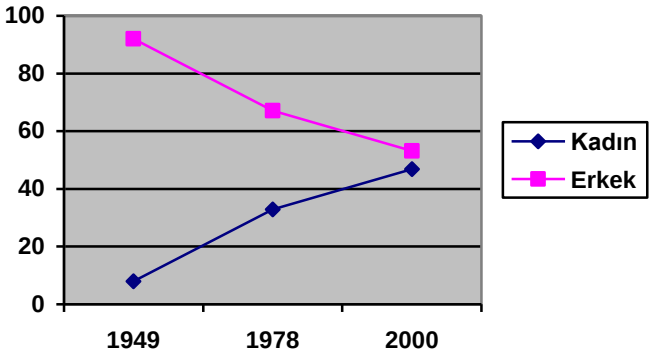
Çin ve Türkiye CEDAW'a taraf olmuş, ülkedeki kadınların durumunda yönelik raporlar sunan gelişmekte olan ülkeler konumundadır. Türkiye AB uyum yasaları çerçevesinde yasal düzenlemeler yapmış ve ILO sözleşmesini kabul etmiş ülkelerdendir. Çin'de Bütün-Çin Kadınları Federasyonu, Türkiye'de ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadın ile ilgili ayrıca kurulan iki önemli devlet kuruluşudur. Bunun yanında bakanlıklar ve diğer idari birimlerde farklı noktalarda kadının statüsünün geliştirilmesinden sorumludur. Devlet sivil toplum örgütleri ve akademik çevreden de yine destek ve yardım almaktadır. Ulusal eylem planları ve programları ise uzun dönemde kadın için yapılması gerekenlerin belirlenip uygulanması amacı taşımaktadır. 1995'ten bu yana Çin'de, 2001'den sonra da Türkiye'de uygulanmaya başlamıştır. İdari önlemler açısından Çin ve Türkiye'de kadının çalışma hayatında karşılaştığı zorlukların çözümü için pek çok kadın kurslara ve teknik eğitimlere katılmış, okuma yazma oranı arttırılmış, kadınların sorun yaşadığında başvurabilecekleri devlet organları görevlendirilmiştir. Ancak alınan idari önlemlerin sorunları kesin bir çözüme kavuşturamadığı da bugün görülmektedir.

Tablo 2: Türkiye'de İşgücüne Katılım Oranları (%)

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo 3: Çin'de İşgücüne katılım oranları (%)

Kaynak: http://www.stats.gov.cn/english/

Kadının işgücüne katılımı, işsizlik ve eğitim seviyelerine bakıldığında Çin'de kadın istihdamının Türkiye'den daha fazla olduğu görülmektedir. Çin'de kadın istihdamının 2000'li yıllarda % 45.3 olmasına rağmen Türkiye'de 1990'dan bu yana % 50'lik bir düşüşle 2006'da işgücüne katılım oranı % 22.3'tür. Bu dört kadından birinin çalıştığı anlamına gelmektedir. Kayıtsız işçiler ve ücretsiz aile işçileri bu orana

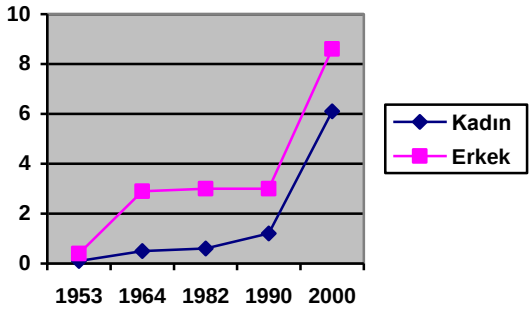
dahil edilmese de kadının diğer sektörlerde son derece az yer alabildiğinin göstergesidir. Ancak bu durumun bazı nedenleri vardır. Çin'deki devlet politikalarının Türkiye'dekinden çok farklı olmadığı göz önüne alınırsa, Çin'de ucuz işgücünün eşlerden ikisinin de çalışmasını gerektirmesi önemli bir noktadır. Ayrıca Çin'de her türlü işin kadın tarafından da yapılabileceği anlayışı daha çok hakimdir. Ülkemizde kadınlar iş ararken daha seçici davranmakta, bazı işlerin erkeklere uygun olduğunu düşünmektedir. Türkiye'de din olgusu da zaman zaman kadını baskılamaya yönelik kullanılmaktadır. Küçük yerleşim yerlerinde ise erkeğin evin geçimini tek başına sağlayabilmesi kadının evde kalmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de yeni iş imkanlarının az olması, istihdamda önemli sorunlardan biridir. Lisealtı eğitim alan kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranı azdır. Yüksek öğrenim gören kadınların işgücüne katılımı her iki ülkede de oldukça yüksektir (%70-80). Kadınlar en çok tarım ve hizmet sektörlerinde iş bulabilmekte, daha düşük ücretli vasıfsız işlerde çalışmaktadır. Girişimcilik ise kadınlar için işgücüne katılımda önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Özellikle Türkiye'de ev işleri kadınların işgücüne dahil olmamalarında önemli bir sebeptir. Dahası kadın ve erkeklerin çoğu hala kadının öncelikli görevinin ev ve çocuk bakımı olduğu, çalışma ortamının kadınlar için uygun olmadığı görüşündedir. Hem Çin hem Türkiye'de kadının ev ve iş sorumlulukları yükünü iki kat arttırmış, iş hayatında verimliliğini azaltmıştır. Kadın çalışanların sosyal güvencenin olmaması, kayıtsız işgücüne dahil olma, annelik ve gebelik izni gibi ücretli izinlerini tam olarak

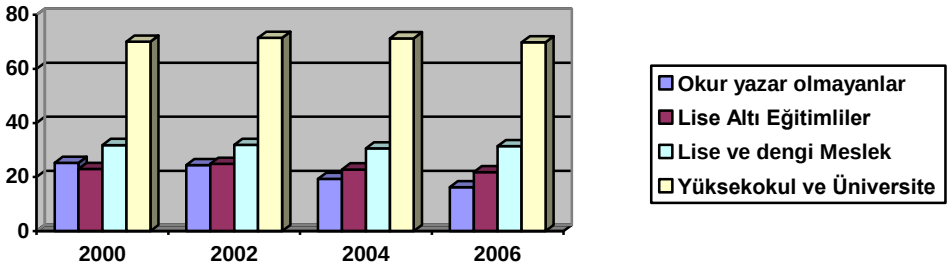
kullanamama, eşit iş için eşit ücret alamama, ev içi sorumluluklarını erkekle paylaşamama gibi sorunlar mevcuttur. Devlet güvencesi olmasına rağmen kadına verilen haklardan dolayı işverenler erkek çalışanları daha az maliyetli ve verimli çalışmalarından dolayı tercih etmektedir.

Tablo 4: Çin'de Yüksek Öğrenim Görenlerin Oranı

Kaynak: http://www.stats.gov.cn/english/

Tablo 5: Türkiye'de Eğitim Durumuna Göre Kadınların İşgücüne Katılım Durumu

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Çin'de ve Türkiye'de kadının bugünkü konumuna gelmesi açısından devlet politikalarının yeri ve önemi çok büyüktür. Bununla birlikte ülkelerin ekonomik gelişimine paralel olarak kadının iş hayatının önemli ölçüde değiştiği görülmektedir. Ancak kadına verilen haklar yeterli olmamakta, uygulamada gerçek toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanamamaktadır. Kadın istihdamı kuruluş yıllarında büyük bir artış göstermesine rağmen son 20 yılda azalmakta ve yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Çin ve Türkiye'de kadının ekonomik bağımsızlığını elde etmesi ve haklarını kullanabilmesi için hem devletin hem de toplumun desteğine ihtiyacı vardır. Kadının ekonomik özgürlüğü ve bilinçlenmesi için eğitim alması son derece gereklidir. Nitekim yukarıdaki grafikler de yüksek eğitim alan kadınların işgücüne katılım oranının son derece yükseldiğini göstermektedir. Kadınların haklarının farkında olması, kendi yaşamını başkalarına bağımlı olmadan sürdürebilmesi için eğitim ve öğretimin bütün olanaklarından erkekler gibi faydalanabilmesi gerekmektedir. Böyle bir ortamda erkeklerle aynı ortamda aynı şartlarda yetişerek dengeli ve haklı bir kazanç elde edebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada, öncelikle tarihten günümüze Çin ve Türk kadınlarının geçirdiği değişime değinilmiştir. Daha sonra, 1923 ve 1949 yıllarında kurulan Türkiye ile Çin'de kadının iş hayatına atılması ve haklarının korunmasına yönelik yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Gerek Çin Halk Cumhuriyeti'nde gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nde kadına eski geleneksel anlayıştan çok farklı bir bakış açısıyla yaklaşıldığı ve kadının hayatın her alanında erkekle aynı statüde yer alabilmesi için çaba gösterildiği görülmektedir. Bunun sonucunda da, eskiden değer verilmeyen ve eve hapsedilen kadın bugün hayatın her alanında erkekle eşit haklara sahip olmuş, iş hayatına katılarak ekonomik bağımsızlığını elde etme şansını yakalamıştır. Ancak hem kadının toplumdaki yeri hem de kadına yönelik uygulamaya konan ulusal politikalar ve etkileri açısından iki ülkenin cinsiyet eşitliği konusunda istenilen seviyeye tam olarak ulaşılabildiğini söylemek zordur.

Geleneksel toplum yapılarına bakılacak olursa, Eski Çin'de kadın ataerkil anlayışın etkisiyle evde ailesine hizmet eden, işte eşine yardımcı rolü üstlenen ve yasal olarak ise hiç bir hakka sahip olmadan bir yaşam sürmektedir. Kadından beklenen görevler son derece açık olup, kadının erkek egemenliği dışına çıkması neredeyse imkansızdır. Kadın eğitimden yoksun, bilgisiz ve cahil olarak yetiştirilir. Böylece ekonomik gücü olmayan kadın erkeğe bağımlı bir yaşam sürer. Günümüzde de kadın ile ilgili pek çok olumlu gelişmeye rağmen, geleneksel anlayış ve düzenin etkilerini sürdürdüğü gözlemlenmektedir.

Orta Asya Türkleri'nde kadına değer verildiği ve kadının sosyal yaşamı erkekle paylaştığı bilinse de bu durum zamanla değişmiştir. Farklı kültür, inanç ve devletlerin de etkisiyle Türklerde kadına verilen değer olumlu ya da olumsuz olarak etkilenmiştir. İslamiyet'in de etkisiyle kadının yaşantısında gerileme meydana gelmiştir. Eski Çin toplumunda olduğu gibi Türklerde de kadının görevleri ev ve çocuk bakımı, aileye hizmet ve tarlada eşine yardım ederek ailenin ekonomisine katkıda bulunmak olmuştur. Kadınlar bunun dışında dokumacılık yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme ve yıkılma dönemlerinde yapılan kadınlarla ilgili çalışmalar amacına tam olarak ulaşamamış olsa da bu çabaların Cumhuriyet Dönemi'ne olumlu katkıları olmuştur.

Çin ve Türkiye modernleşme ve gelişme yolunda "ulus" kavramını ön plana çıkarmış, kadın erkek eşitliğini sağlamak için pek çok önemli adım atmıştır. Gelişim ve kalkınma yolunda atılan adımlar kadının erkekle aynı statüde olduğunun kabul edilmesi ve haklarının devlet tarafından korunması yoluyla kazanılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, kadının statüsündeki olumlu değişim devlet yapısı ve kadına ilişkin ulusal politikalarla yakından ilişkilidir. Reformlar ise halktan gelmemiş, doğrudan devlet garantisi ve desteği ile gelişme imkanı bulmuştur.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile kadına aile ve evlilik konularından başlamak üzere pek çok yasal hak verilmiş, kadın ile erkek eşitliği vurgulanmıştır. Seçme ve seçilme hakkı, iş hayatına katılma, sosyal güvencenin sağlanması ve kadının özel durumları ile ilgili özel izinler çıkarılması devletin kadınları desteklediği konular arasındadır. Çalışma hayatına ve sosyal yaşama katılan kadınlar binlerce yıl süren

“Kadının yeri evidir” anlayışının değiştidiğinin bir göstergesi olmuştur. Bugün Çin’de aynı oranda olmasa da her sektörde ve pozisyonda kadın çalışan ve yönetici bulmak mümkündür. Daha önce eğitim hakkı olmayan kadınlar, yüksek öğrenime neredeyse erkeklerle aynı oranda katılmaktadır. Bu oran istihdamda ise %49’a ulaşmıştır. Ayrıca kadınlar yasal haklarının ihlali durumunda yerel ve merkezi pek çok ilgili devlet kuruluşuna ve sivil toplum örgütlerine başvurabilir ve çözüm arayabilmektedir.

Türkiye’de ise demokratik bir devlet olma anlayışıyla hareket edilerek erkek kadar kadının da önemli olduğu vurgulanmış, Avrupa’nın medeni yasası getirilerek kadın için yeni bir açılım sağlanmıştır. Günümüzde Ulu Önder Atatürk’ün getirdiği yeniliklerden 1926 Türk Medeni Kanunu’na bakıldığında kadını erkeğe bağımlı kılan bazı maddeleri olduğu görülebilir ancak bu kanun o dönemde kadınlar açısından çok olumlu ve yeni bir gelişmedir. Daha sonra kabul edilen yasa ve düzenlemelerle de kadına her alanda erkekle aynı haklara sahip olduğu vurgulanmıştır. Bunun yanında, Türkiye’de durum iş hayatı açısından genel olarak Çin’den çok büyük bir farklılık göstermemektedir. Kadın iş hayatına atılmış, erkekle eşit koşullarda eşit ücret alma gibi haklar elde etmiştir. Endüstride, üniversitelerde, devlet kurum ve kuruluşlarında ve özel sektörde çalışan kadınları görmek mümkündür. Bugün Türkiye’de her dört kadından biri çalışmaktadır. Yüksek öğrenim gören kadınların büyük bir bölümü iş hayatına atılmaktadır ve yönetici olma kabiliyeti ile tecrübesine sahiptir. Sayısal veriler de yasal haklarını kullanan kadınların sıfırdan başlayarak bugün önemli bir noktaya ulaştığını açıkça göstermektedir, Ancak aynı istatistikler, her iki ülkede de kadın haklarının gerçek

hayatta henüz yüzde yüz uygulanamadığını yani bazı sorun ya da eksikliklerin var olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, hem Çin hem Türkiye'de her alanda meslek sahibi olan kadınları görmek mümkündür. Ancak bu konuda iki ülke arasında farklılık vardır. Çin'de kadınlar ağır işler de dahil olmak üzere her mesleğe uygun görülmektedir. Ancak Türkiye'de ise kadınlara uygun olmadığı düşünülen madencilik, tır şoförlüğü gibi meslekler vardır. Bunda Türk kadınına yönelik korumacı bir yaklaşımın etkisi olduğu düşünülebilir

Öncelikle, hem Çin hem Türkiye'de kadınlar devlet desteğiyle verilen yasal hakları kazanmak için olağanüstü bir çaba göstermek zorunda kalmamıştır. Aslında bu kadınlar açısından olumlu bir gelişme olsa da onların statüsünde meydana gelecek bu değişimlere pek de hazır olmadıklarını gelecek yıllar göstermiştir. Yalnızca kadınların değil erkeklerin, bir kurum olarak ailenin ve genel anlamda toplumun buna hazır olmaması bugün dahi bazı problemlerin çözülememesinin bir nedeni sayılabilir. Kanunların halka inmesi ve her hanede tam olarak uygulanmasının mümkün olmadığı zamanla ortaya çıkmış, bu konudaki eksiklikleri yine devlet yeni ulusal programlar ve idari tedbirlerle azaltma yoluna girmiştir. Elbette zamanla erkeklerin kadınlara ve kadınların ise kendilerine bakış açılarında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ancak bu hala yeterli seviyede değildir.

Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğunda herkesin eşit olduğu ilkesi savunularak kadının da çalışma hakkı olduğu ve eşit ücret alabileceği taahhüt edilmiştir. Böylece tarım dışındaki sektörlerde de iş hayatıyla tanışan kadın bir dereceye kadar eşitlik ilkesinden yararlanabilmiştir. Çin ekonomik açıdan iyileşebilmek, yeniden güç kazanabilmek amacıyla hem kadının hem erkeğin çalışması gerektiği bir ülke haline gelmiştir. Tarımsal ekonomiden sanayileşmeye doğru giderken farklı ekonomi politikaları belirlenmiş bunların bir kısmı başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kadının ise iş hayatına katılım oranı oldukça artmasına rağmen aslında iş erkeklerle eşit haklardan bir türlü yararlanamadığı da ortaya çıkmıştır. Dışarıda eşit görünen kadının evde eski geleneksel rollerinde büyük bir değişiklik olmamış, yükü iki kat artmış ve aslında yeni bir esarete sürüklenmiştir.

Türkiye'de dikkat çeken bir nokta çalışan kadın oranının çok düşük olmasıdır. Aynı şekilde hukuk kurallarının yıllar geçmesine ve bazı değişiklikler yapılmasına rağmen ailede kadının hala anne, eş ve gelin olarak pek çok sorumluluğunun olması, erkeğin aile reisi konumundan feragat etmemesi ve hem evde hem işte çalışan kadının özgür değil aksine kendine ayıracak vakti olmayan bir birey haline gelmesi dikkat çekicidir. Hamilelik, çocuk bakımı, doğum gibi konularda işten izin alması gereken, işten çıkarmalarda ilk sırada yer alan kadınların iş hayatında cinsel istismar, eşit olmayan ücret, sözlü saldırılara maruz kalması yeni yüzyılda her iki ülkenin de karşılaştığı sorunlardan bazılarıdır. Devletin kadının bugünkü haklarının çoğunu kullanmasındaki payı büyüktür. Ancak yazılı kurallar yerine hala geçerliğini yitirmemiş, toplumun her hücresine nüfuz etmiş ataerkil toplum anlayışının etkileri sürmektedir.

Dahası kadınların da kendi varlıklarının değerlerini bilmemesi ve ne kadar eğitimli olursa olsun geleneksel aile yapısını kabul etmesi sorunların çözümünü geciktirmektedir.

Bugün dünyanın hemen her yerinde eğitimin çok öneminin daha iyi anlaşıldığını görmek mümkündür. Bu nedenle devlet desteği ile haklarını elde eden ve kanunlarla güvence altına alınan kadın eğitimden de en iyi şekilde yararlanmak durumundadır. Kadının kendi potansiyelini eğitim yoluyla en iyi şekilde ortaya çıkarabilmesi ve iş hayatında bunu kullanabilmesi gerekir. Özellikle kamu alanında hala erkek egemen bir anlayışın hakim olduğu Çin ve Türkiye'de kadının ve erkeğin cinsiyet eşitliği adına çok daha fazla çaba göstermesi gerekir. Bu açıdan erkeğin de bilinçlenmesi ve eşitliği benimsemesi için eğitilmesi oldukça önemlidir. Eğitimli ve bilinçli bir erkek kadının hak ettiği değeri kazanabilmesi ve bunu uygulayabilmesine yardımcı olabilecektir. Bugün yasa koyucu ve uygulayıcıların çoğunluğunun da erkek olduğu göz önüne alındığında erkeğin eğitiminin ne derede önemli olduğu anlaşılabilir. Okur-yazarlık kurslarının açılarak okuma yazma bilmeyen kadın kalmaması, ilköğretim ve ortaöğretim kadar yüksek öğretimin de yaygınlaştırılması ve ailelere gerekli imkanların sunulması devlet tarafından yapılabilir. Özellikle kırsal kesimlerde eğitimini yarım bırakan kız çocukları için devletin ailelere yaptırım uygulaması kadınların eğitim seviyelerinde artışa yol açabilir. Eğitimli kadın ve erkekler bilinçlenerek kadının da erkekle eşit konumda olduğunu ve bunu uygulayabilmeyi daha iyi öğrenebilir.

Devlet toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki yasaların tam olarak uygulanabilmesi için yeni düzenlemeler yaparak ve yaptırımlar uygulayarak bu sürece

katkıda bulunabilecek en önemli unsurdur. Özellikle bugün çalışan kadınların karşılaştığı sorunlar göz önüne alındığında devletin desteğine ve yaptırımlarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Örneğin kadınlara verilen özel izinler ve maliyet işverenlerin kadın istihdam etmek istememelerine neden olmaktadır. Devletin bu tür giderleri karşılaması ve işverenin de mağdur olmasını engellemesi kadın istihdamını arttırabilecek tedbirlerden olabilir. Dahası küçük yaşta çocukların kalabilecekleri kreşlerin sayısının arttırılması ve yaşlılara bakım evleri ile hizmet verilmesi çalışan kadınların yükünü son derece hafifletebilir. Ev temizliği ve bakımı konusunda da yine devlet ailelere destek olabilir. Böylece hem yeni iş alanları yaratılarak isthidam olanakları artacak hem de kadının önündeki engeller en aza indirgenmesi mümkündür. Bu konularda devletin son derece titiz bir çalışmayla kadının bugüne kadar geldiği noktadan daha ileriye taşıması mümkün olduğu düşünülmektedir.

Geleneksel Çin ve Türk toplumlarında kadın geri planda kalarak erkeğin otoritesi altında yaşar. Eğitim ya da sosyal yaşama katılma hakkı yoktur. İş yaşamına sadece erkeğin yardımcısı olarak katılır. Ancak 1923'te Türkiye Cumhuriyeti ile 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile kadının yaşantısında büyük ve köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Kadının bir birey olarak erkekle yaşamın her alanında aynı statüde olması ve vatandaş olarak eşit haklara sahip olması devlet yolu ile gerçekleşmiştir. Devlet kadının haklarını ilgili yasal düzenleme ve kanunlarla güvence altına almıştır. Bunun sonucunda Çin hem de Türkiye'de kadının yaşantısı farklı bir boyuta taşınmıştır. Kadın artık eğitim alabilmekte, üniversite mezunu olabilmektedir. Eğitim hayatından sonra iş hayatına atılarak ekonomik özgürlüğünü kazanabilmektedir. Böylece kadın

erkeğe bağımlı olmadan kendi yaşantısını kontrol edebilir. Diğer yandan istatistikler ve cinsiyet eşitliğine dair ülke raporları incelendiğinde kadının yasalarda erkekle eşit olduğu taahhüt edilmesine rağmen gerçek hayatta bunun tam olarak uygulanamadığı ve bazı sorunların var olduğu ortaya çıkmaktadır. Devlet bu sorunları da idari tedbirler ve yeni yasal düzenlemelerle çözmeye çalışmaktadır. Özellikle eğitim ve kadın ile ilgili sorunların çözümlenmesinde yine devletin yaptırım ve düzenlemelerine ihtiyaç vardır.

ÖZET

Günümüzde çok hızlı gelişen ve geleceğin iki çok önemli ülkesi olarak gösterilen Çin Halk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti bu başarısını hem kadınlarına hem de erkeklerine borçludur. Bu nedenle de toplumsal cinsiyet kavramının ve eşitliğinin tüm dünyada önem kazandığı bu yüzyılda her iki ülke de kadına haklarını koruyabilmek adına önemli çalışmalarda bulunmaktadır. Bu çalışmalar devletin bizzat koyduğu ve yürüttüğü kanun ve kurallarla olduğu kadar uluslararası kuruluşlar ve anlaşmalar ile sivil toplum örgütlerince de desteklenmektedir. Bu çalışmada devlet tarafından yapılan düzenleme ve yeniliklerin kadını ne derece ve nasıl etkilediği Çin ve Türk kadının geçmişten günümüze geçirdiği aşamalar göz önüne alınarak incelenmiştir.

Elde edilen bilgiler ve veriler ışığında, insanlık tarihinin ilk çağlarından beri anasoyluluktan ataerkil bir toplum yapısına geçen dünyada kadının genel olarak ikincil planda ya da yok sayıldığı bir düzende yaşadığı görülmektedir. Geleneksel Çin ve Türk toplumlarında da kadınlar ataerkil bir düzende yaşamışlardır. Ancak, 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1923'te Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile kadının erkekle eşit olması konusunda cesaretli adımlar atılmıştır. Böylece kadın evden çıkmayı başarmış ve eğitimde, iş hayatında, siyasette ve diğer pek çok alanda erkekle birlikte yer almaya başlamıştır.

Ancak zamanla politikaların her zaman beklenen sonuçları veremediği ortaya çıkmıştır. Kadının devlet tarafından desteklenmesine rağmen bugün her alanda erkekle eşit koşullardan yararlanamaması ve özellikle iş hayatına katılımının da düşük olması bazı sorunların var olduğunun bir göstergesidir. Gerek kadınların bilinçli olmamaları gerekse erkek egemen toplum yapısının ve karar organizmalarının erkeklerden oluşması kadının iş hayatında geri kalmasına neden olan etkenlerden bazılarıdır. Ayrıca bugün yasaların gerçek hayatta tam olarak uygulanamadığı ve ataerkil zihniyetin tam olarak yok edilemediği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Kadının kendine yapışan rollerden kurtulması birden bire olamayacağı gibi erkeğin de bunu kabullenmesi zaman alan ve alacak bir durumdur. Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği bu noktaya gelmişken bunu daha ileriye taşımak hem kadının hem de erkeğin en büyük görevlerindendir. Bu da yine devlet desteği ve uygulamaları ile sağlanabilir.

ABSTRACT

People's Republic of China and Republic of Turkey as two countries developing fast at present and considered as two significant countries of future owe this success to their both female and male citizens. For this reason, in this century that gender mainstreaming and equality gained importance, both countries carry out valuable activities in order to protect women' rights. These activities are conducted by state via law and regulations and supported by international instutions and agreements as well as non-governmental organizations. In this study, the extent to which the regulations and innovations conducted by state influenced women has been examined through the changes Chinese and Turkish women have experienced from the past to present.

In the light of information and data obtained, it is understood that from the earliest times of history in the world when society changed from matrilinearity to patriarcy, woman lived in the secondary place or not considered as an individual in general. In traditional Chinese and Turkish societies, women have lived in a partriachal society system. However, with the establishment of People's Republic of China in 1949 and Republic of Turkey in 1923, couregous steps have been taken for the equality between woman and man. Therefore, woman could get out of the house and has started to take a place in education, working life, politics and many other fields in social life together with men.

Nevertheless, in time it has been understood that policies may not always give the expected results. The fact that women still can not benefit from equal opportunites with men despite the support of state and the low rate of employment of women shows that there are some problems. As women are not conscious of their rights and decision makers are male might be some of the reasons why women are left behind. Furthermore, it is seen that laws regarding women can not be applied completely in real life and patriarchal mentality has not be abolished yet. As women can not be freed of traditional roles all of a sudden, it takes and will take time for men to accept women's rights, too. However, as some steps about gender equalityhave been taken already, it is women' and men' responsibility to carry it further. This can be achieved by again state's support and practice.

KAYNAKÇA

Aksan, A. (1981). *Atatürk Der ki.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Arat, N. (1986). *Kadın Sorunu.* İstanbul: Say Yayınları.

Armağan, M. (2006). *Küller Altında Yakın Tarih: Vahdettin'den Mustafa Kemal'e Unutulan Gerçekler*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Berktay, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye Prof. Dr. Fatmagül Berktay, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferens Yazıları (7)*. http://stk.bilgi.edu.tr/docs/berktay_std_7.pdf Erişim Tarihi: 29 Mayıs 2010

Caporal, B. (1982). *Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları. No:233.

Chiu, E.C. (2004). *The One Child Policy's Socio-Demographic Impact: Current Trend and Alternative Policy Projection.* WH: Wharton Undergraduate University Scholars.

Coşkun, A. (2003). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye Ekonomisi. *Atatürkçü Düşünce Dergisi*, 4, 72-77.

Croll, E. (1995). *Changing İdentities of Chinese Women: Rhetoric, Experience and Self Perception in Twentieth-century China (Çinli Kadınların Değişen Kimliği)***.** NJ: Humanities Press International, Incorporated.

Cumhuriyet Gazetesi. (2010, 3 Temmuz). *Dünya Bankası 2010 Raporu* http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=147518 Erişim Tarihi: 4 Temmuz 2010.

Çağlar, Ş. (1992). *Aile İçi Rol ve Statünün Paylaşılmasında Çalışan Kadının Yeri (Sivas İli Kamu Kesiminde Çalışan Kadınlar Örneği.* Sivas: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Çiftçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlileri Kadınlar.* Ankara: T.O.D.A.İ.E. Yayınları.

Çimen, L.K. (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile.* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Çin Halk Cumhuriyeti Büyükelçiliği. (2010, 17 Mart). *Dünya Bankası: Çin ekonomisi 2010'da yüzde 9.5 büyüyecek* http://www.chinaembassy.org.tr/tur/xwdt/t669637.htm Erişim Tarihi: 3 Haziran 2010

Çin Uluslararası Radyosu. http://turkish.cri.cn/chinaabc/ Erişim Tarihi: 2 Haziran 2010

Doğramacı, E. (1989). *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü.* Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2002). *Sayılarla Türkiye Ekonomisi: Gelişmeler (1980-2001) Tahminler (2002-2005.* http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/tarih/tr/1980-01.pdf, Erişim Tarihi: 14 Aralık 2009.

Ekin, N. (1990). OECD Ülkelerinde Kadın İş Gücü ve İstihdam Sorunları. *Değişen Bir Toplumda Kadınların İstihdam İmkanlarının Geliştirilmesi Konulu Uluslararası Konferans*: *7-8 Kasım1989*. Ankara: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Erkal, M. (1987). *Sosyoloji.* İstanbul: Filiz Kitabevi.

Eyüboğlu, Z. (1981). *Atatürk'ten Özdeyişler***.** İstanbul: Uygarlık Yayınları.

Fang, Y., Granrose, C.S. ve Kong R.V. (2005). National Policy Influence on Women's Career's in the People's Republic of China (Ulusal Politikaların Çin Halk Cumhuriyeti'nde Kadın Kariyerine Etkileri). C.S. Granrose (Yay.Haz.). *Employment of Women* ... içinde (ss. 49-84). Northampton: Edward Edgar Publishing.

Gilmartin, C.K. (Yay. Haz.). (1994). *Engendering China: women, culture, and the state (Çin'e Bakış: Kadın, Kültür ve Devlet).* Cambridge, Mass: Harward University Press.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW) China Report (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi). (2004).
http://www.bayefsky.com/reports/china_cedaw_c_chn_5_6_add_1_2004.pdf
Erişim Tarihi: 13 Şubat 2010.

Granrose, C.S., Chow, I.H., Chew, Irene K.H. (2005). Theoretical Perspective on Women's Employment Careers in a National Government Context (Merkezi Hükümet Bağlamında Kadınların İş Kariyerlerine Teorik bir Bakış). C.S. Granrose (Yay.Haz.). *Employment of Women* ..... içinde (ss.9-35). Northampton: Edward Edgar Publishing.

Granrose, C.S. (2005). *Employment of Women In Chinese Cultures: Half The Sky (Çin Kültürlerinde Kadınların İstihdamı)*. Northampton: Edward Edgar Publishing.

Gökalp, Z. (1958). *Türkçülüğün Esasları.* İstanbul: Varlık Yayınları.

Göksel, B. (1993). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gül, M. (1998). Bizde Kadınların Siyasal Haklar Alması ve İlk Kadın Milletvekillerimiz. *Cumhuriyet' in Kuruluşunun 75. Yılı Armağanı.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarih Araştırma. ve Uygulama Merkezi.

Gündem Online. (2006, 31 Mayıs). *12 Üniversitede Kadın Çalışmaları Merkezi* http://www.gundem-online.net/haber.asp?haberid=13439 Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2010

Gündüz, F. (2000). *Kadın İşgücünün Türk Ekonomisine Katılımı* (Prof. Dr. Eyüp Kemerlioğlu'na Armağan). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fak.Yayınları, Önder Matbaacılık.

İnan, A. (1992). *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri***.** İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2006). *BM CEDAW Komitesines Sunulmak üzere Hazırlanan 6.Periyodik Türkiye Raporu.* Ankara. www.ksgm.gov.tr Erişim Tarihi: 15 Eylül 2009.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. *Kadın Erkek Eşitliği ile İlgili Mevzuat.* Ankara. www.ksgm.gov.tr Erişim Tarihi: 5 Eylül 2009.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013*. Ankara. http://www.ksgm.gov.tr/Eylem_toplumsal.php Erişim Tarihi: 5 Eylül 2009.

Kafesoğlu, İ. (1980). *Eski Türk Dini.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). Türkiye'de Kadınların Aile İçi Statüsü, Eğitim ve İstihdamı. *Değişen Bir Toplumda Kadının İstihdam İmkanlarının Geliştirilmesi" Konulu Uluslararası Konferans: 7-8 Kasım 1989*. Ankara: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Kırkpınar, L. (1998). Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın, B. Hacımirzaoğlu (Yay.Haz.). *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler* içinde (ss.13-28), İstanbul: Türkiye İş Bankası; Tarih Vakfı Yayınları.

Kızılkaya, H. (2004). *Anasoyluluktan Günümüze Kadın*. İzmir: İlya Yayınları.

Konfuçyüs Araştırma ve Geliştirme Merkezi [KAGEM]. (2007). http://www.kagemonline.com/tr/html/37/Cin+Dili/ Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2010.

Li, Y. (Yay.Haz.). (1992). *Chinese Women Through Chinese Eyes (Çinlilerin Gözünden Çin Kadınları).* Armonk, NY: M.E. Sharpe Incorporated.

Lu, M. (2004). The Awakening of Chinese Women and the Women's Movement in the Early Twentieth Century (Kadınların Uyanışı ve 20.yy Başlarında Kadın Hareketleri). J. Tao, B.Zheng ve S.L. Mow (Yay.Haz.). *Holding up Half the Sky*...içinde (ss.55-71). New York: Feminist Press at the City of University of New York.

National Bureau of Statistics of China (Çin Ulusal İstatistik Bürosu). http://www.stats.gov.cn/english/, Erişim Tarihi: 21 Nisan 2009.

Okay, B. (2004). *Doğu Öğretileri: Konfuçyüs.* İstanbul: Okyanus Yayıncılık.

Özden, Y. (1990). *Değişen Bir Toplumda Kadının İstihdam İmkanlarının Geliştirilmesi Konulu Uluslar arası Konferans: 7-8 Kasım 1989.* Ankara: İş ve İşçi Bulma Kurumu.

Öztelli, C. (1976). *Türk Ulusunun Kadın Tipleri.* Ankara: Halk Eğitim Gazetesi.

Perry, E.J. ve Wong C. (Yay.Haz.). (1985). *Political Economy of Reform in Post-Mao China (Mao Sonrası Çin'de Reformun Siyasal Ekonomisi*). Harvard University Press.

Program for the Development of Chinese Women (Çinli Kadınların Gelişimi Programı). (2001). Beijing. http://www.china.org.cn/english/features/cw/140979.htm Erişim Tarihi: 3 Kasım 2009.

Saçkesen, A. (2007). Er Tabıldı Destanında Kadın Tipler, *Türkoloji Araştırmaları, 2 (3*), 489-485. http://www.turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=145&Detay=Ozet Erişim Tarihi: 23 Mart 2010.

Savcı, K. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Kadın*. Ankara: Cihan Matbaası.

Taşkıran, T. (1978). *Cumhuriyetin 50. yılında Türk Kadın Hakları***.** Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları.

Tayan-Tunç, F. (1981). *Dünyada ve Türkiye'de Tarih Boyunca Kadın*. Ankara: Tan Yayıncılık.

Tao, J., Zheng, B. ve Mow, Shirley L. (Yay.Haz.). (2004). *Holding up Half the Sky: Chinese women past, present and future (Göğün Yarısı Kadınların Omzunda Yükselir: Çinli kadınların geçmişi, bugünü ve geleceği)*. 1st Feminist Pres edition. New York: Feminist Pres at the City of University of New York.

Teberoğlu, H. *İnsan Olarak Kadın, Kadının Toplumdaki Yeri ve Osmanlı'da Kalma Önemli bir Belge*. http://www.hbektasveli.gazi.edu.tr/dergi_dosyalar/32-55-63.pdf Erişim Tarihi: 19 Kasım 2009.

Tekeli, Ş. (1998). *Kadınlar İçin*. İstanbul: Alan Yayınları.

Tekeli, Ş. (1982). *Türkiye'de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri*. İstanbul: Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

The Central People's Government of People's Republic of China. (1999). *White Paper: The Situation of Chinese Women (Çinli Kadınların Durumu)*. http://english.gov.cn/ Erişim Tarihi: 10 Ekim 2009

The Central People's Government of People's Republic of China (Çin Halk Cumhuriyeti Merkezi Hükümeti). (2005). *White Paper: Gender Equality (Cinsiyet Eşitliği)*. http://english.gov.cn/ Erişim Tarihi: 10 Ekim 2009.

The Labor Act of China (Çin İş Kanunu). (1994). http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/WEBTEXT/37357/64926/E94CHN01.htm Erişim Tarihi: 10 Mart 2010.

The Marriage Law of the People's Republic of China (Çin Halk Cumhuriyeti Evlilik Kanunu). (2003). http://www.nyconsulate.prchina.org/eng/lsqz/laws/t42222.htm Erişim Tarihi: 8 Mart 2010.

The World Bank (Dünya Bankası). *China Revises Figures, 'Becomes World's Number Three Economy' (Çin Dünyanın en Büyük Üç Ekonomisinden Biri Oluyor).* http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,date:2009-01-14~menuPK:34461~pagePK:34392~piPK:64256810~theSitePK:4607,00.html Erişim Tarihi: 10 Haziran 2010.

Tokgöz, G. (2007). *Türkiye'de Kadın İstihdamının Durumu*. Ankara: Uluslarası Çalışma Örgütü. http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/info/kadinistihdami.pdf Erişim Tarihi: 25 Ocak 2010.

Tozduman, Z. (1984). *İslam'da Kadın Hakları*. Ankara: Kadın ve Aile Yayınları.

Unat, N. A. (Yay.Haz.). (1982). *Türk Toplumunda Kadın.* İstanbul: Ekin Yayınları.

Zhou, J. (2003). Keys to Women's Liberation in Communist China: An Historical Overview (Komünist Çin'de Kadının Özgürleşmesi: Tarihsel Bir Bakış), *Journal of International Women's Studies*. http://www.accessmylibrary.com/article-1G1-113055175/keys-women-liberation-communist.html Erişim Tarihi: 20 Aralık 2009.

Zheng, B. (2004). Characteristics of Women's Lives During the Song Dynasty (Song Hanedanlığı Döneminde Kadınların Yaşamı)**.** J. Tao, B.Zheng ve S.L. Mow (Yay.Haz.). *Holding up Half the Sky*...içinde (ss. 17-29). New York: Feminist Pres at the City of University of New York.

Wang, F. (2005). Can China Afford to Continue Its One-Child Policy? (Çin Tek Çocuk Politikasını Devam Ettirebilir mi?). *Asia-Pacific Issues: Analysis from East-West Center (ss 1-12).* Hawaii: East and West Center.

White, T. (1994). The Origin's of China's Birth Planning Policy (Çin'de Tek Çocuk Politikasının Temelleri), C.K. Gilmartin (Yay.Haz.) *Engendering China*...içinde (ss. 250-279). Cambridge, Mass: Harward University Press.

Xie, H. (1994). *The Changing Role and Status of Women in China (Çin'de Kadının Değişen Rolü ve Statüsü)*.http://1990institute.org/files/public/1990/ipaper/WomenChina-ip8.pdf Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2009.

Geleneksel Çin Ailesi

Geleneksel Çin ailesi ataerkil bir yapıya sahipti. Ailenin reisi olan erkek evin geçimini sağlarken kadın çocukların ve evin bakımından sorumluydu. Kadının eş seçme veya boşanma hakkı olmadığı gibi ekonomik olarak da tamamen eşine bağımlıydı.

Ayak Bağlama Geleneği

Çin'de binlerde yıl uygulanan ve güzelliğin bir simgesi haline gelen ayak bağlama geleneği oldukça acı veren bir uygulamaydı. Kız çocuklarının varlıklı bir aileye gelin olabilmesi için ayaklarının bağlı olması gerektiği inancı Çin'de uzun dönem hüküm sürmüştür. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile bu uygulamaya yasal olarak son verilmiştir.

Fabrikada Çalışan Çinli Kadın İşçiler

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile iş hayatına atılan kadınlar üretime katkıda bulunarak ekonomik özgürlüklerini elde etme şansı yakaladılar. Bu örnekte, bir jeneratör firmasında çalışan kadın işçiler kentlere çalışmak için göç eden ve fabrika yakınlarında kendilerine tahsis edilen konutlarda barınmaktadır.

Çinli Kadın İşçi

Çin'de çalışan kadınları hemen sektörde görmek mümkündür. Buna ağır sanayi, otobüs şoförlüğü, inşaar işçiliği gibi meslekler de dahildir. Yukarıdaki örnekte ağır sanayide çalışan bir kadın işçi görülmektedir.

Çinli Bayan Otobüs Şoförü

Çin'de kadınların erkeklerle aynı işlerde çalışabildiğine bir örnek. Özellikle büyük şehirlerde kadın otobüs şoförlerine rastlamak mümkündür. Ayrıca günlük hayatta bisiklet ve motorsiklet kullanan kadın sayısı da oldukça yüksektir.

Kurtuluş Savaşı'nda Türk Kadını

Kurtuluş Savaşına mermi yaparak hazırlanan Türk kadınlarının vatanın bağımsızlığına katkısı son derece büyüktür. Resimde geleneksel giyim kuşamı içinde Türk kadınlarının çalışmasına tanık olunmaktadır.

Kadın İşçiler

Cumhuriyetin ilk yıllarında çarşaftan sıyrılarak modern Türk kadını çizgisine adım atan kadın işçiler görülmektedir. Yapılan kıyafet reformları ile Türk kadını hem evden çıkarak iş hayatına ve üretime katılmış hem de yeni bir görüntüye sahip olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile yönetimde de söz sahibi olan kadınlara bir örnek. Meliha Hanım Türkiye'nin ilk bayan muhtarı olarak o güne kadar eve hapsedilmiş kadının geçirdiği değişimi göz önüne sermektedir.

Fabrika İşçisi

Türkiye'de de Çin'de olduğu gibi kadınlar üretime doğruda katılabilmektedir. Pek çok sektörde çalışan Türk kadınlarına rastlamak mümkündür. Çalışma koşulları ise her geçen gün devlet desteği ile biraz daha iyileştirilmeye çalışılmaktadır.

Bayan Diş Hekimi

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kadınlar öğretmen, doktor, iş kadını, eczacı, mühendis gibi pek çok meslek sahibi olarak ekonomik bağımsızlığını elde edebilmektedir.